

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

HÄNDER, HUVUD OCH HJÄRTA

En fältstudie om platsens betydelse för gröna livsval i Skattungbyn

Kandidatuppsats i Kulturgeografi
Samhällsvetenskapligt Miljövetarprogram
Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet
Institutionen för Ekonomi och Samhälle
Avdelningen för Kulturgeografi
KGG 310 Våren 2014

Författare: Andreas Kjällgren & Johanna Norelius
Handledare: Marie Stenseke

Förord

Denna kandidatuppsats är skriven i kulturgeografi inom det Samhällsvetenskapliga Miljövetarprogrammet på Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet vårterminen 2014.

Idag ligger mycket fokus i både forskning och planering på attraktiva och hållbara städer. Hos oss finns känslan att landsbygdens kvaliteter glöms bort. Att man snarare pratar om dess bristande strukturer för en god miljöplanering. Ur det väcktes en nyfikenhet för att undersöka vilken betydelse landsbygdens särskildhet kan ha för människors gröna livsval. Att vi hamnade i just Skattungbyn var en lycklig slump.

Vi vill tacka vår handledare Marie Stenseke som bidragit med värdefull kunskap och engagemang under hela studien. Självklart vill vi också tacka alla fina människor vi träffat i Skattungbyn som tagit oss tid och inte bara givit oss värdefull kunskap utan också fullt med inspiration. Och tack till våra kära, Anna, Anders, Rebecka, Malin, Sofie, Maria och Marcus.

Göteborg 23 maj 2014

Andreas Kjällgren & Johanna Norelius

Sammanfattning

De senaste åren har fokus i en del forskning flyttats från att det är storskaliga tekniska lösningar som ska lösa våra miljöproblem, till att människor själva måste förändra sina liv. Ökad kunskap om miljöproblem leder dock inte automatiskt till gröna livsval. Det är ofta andra motiv som ligger bakom, exempelvis en önskan om ett enklare liv eller ett mer rättvist samhälle. Samtidigt sker gröna livsval alltid någonstans. Vilken relation man utvecklar till en plats påverkar beteenden.

I Skattungbyn i Dalarna bor många som försöker leva grönare liv. Sedan i slutet av 1970-talet har människor flyttat till byn för att gå en folkhögskolekurs i ekologisk odling och hållbar livsföring. Flera har blivit kvar. Att leva enkelt har varit både ett mål och en nödvändighet eftersom inflyttningen lett till bostadsbrist. Det har lösts på många sätt. Hönshus har byggts om till människohus och vagnar har blivit hus på hjul.

Syftet med studien är att undersöka platsens betydelse för gröna livsval i Skattungbyn. För att uppnå syftet har tre frågeställningar formulerats.

1. Vilka motiv finns bakom gröna livsval i Skattungbyn?
2. Hur ser det grönare livet ut i Skattungbyn?
3. Hur påverkas gröna livsval av Skattungbyns sociala och fysiska sammanhang?

Syfte och frågeställningar besvaras med en kvalitativ metod där tillvägagångssättet innefattar samtalsintervjuer med fem personer i Skattungbyn samt en observation av byutvecklingsföreningens årsstämma. Vi använder oss av teorier om plats, platskänsla, mer-än-bara-människa och socialt kapital.

Studien visar på flera motiv bakom gröna livsval i Skattungbyn. Man vill till exempel leva enklare, närmare naturen och skapa ett rättvist och miljömässigt hållbart samhälle. Men även komma bort ifrån staden och stressen. Skapa ett sundare liv och ett inre välmående. Det finns också flera motiv till att stanna kvar, som att man är en del i ett socialt sammanhang med gemensamma mål och stöttande strukturer, där Skattungbyn har fysiska kvaliteter som inte självklart finns på andra platser.

Det grönare livet i Skattungbyn är på många sätt att leva enklare. Man bor mindre, som i hus på hjul vilket leder till minskade kostnader. Det minskar behovet av lönearbete, ger tid till att odla egen mat och ökar möjligheten till att upprätthålla sociala sammanhang i Skattungbyn. Det grönare livet innebär därmed också ett motstånd mot samhällsnormer om hur man förväntas leva, arbeta och bo.

Sociala och fysiska sammanhang i Skattungbyn påverkar gröna livsval. Det starka sociala kapitalet som finns i Skattungbyn underlättar utbyte av kunskap och material och skapar förtroende för gemensamt handlande. En stark platskänsla till byn är en del i skapandet av en grön identitet där man genom att bli en del av platsens sammanhang lättare kan göra gröna livsval. Folkhögskolekursen har haft stor betydelse för byns överlevnad och är en viktig förklaring till skapandet av en kollektiv grön identitet.

Nyckelbegrepp: *Skattungbyn, landsbygd, plats, platskänsla, gröna livsval, hållbara livsstilar*

“Och den gömmer sig för världen
Världen väger och bedömer
Så man glömmer vad det var man drömde om
Men här kommer allt tillbaka
Man minns doften hur det smaka
Till slut minns man vad det hela handlar om”

Stefan Sundström 2010

Innehåll

Förord	1
Sammanfattning	2
1. Inledning	6
1.1 I Skattungbyn tar man saken i egna händer	6
1.2 Har platser betydelse för gröna livsval?	6
1.3 Syfte och frågeställningar	7
1.4 Avgränsningar	7
2. Teoretisk ram.....	8
2.1 Inledning	8
2.2 Platser sociala och fysiska sammanhang	8
2.2.1 En geografisk ingång till hållbar utveckling	8
2.2.2 Plats	9
2.2.3 Platskänsla och identitet	9
2.2.4 Mer-än-bara-människa?	10
2.2.5 Socialt kapital	11
2.3 Avslutning	12
3. Tidigare forskning.....	13
3.1 Inledning	13
3.2 Plats för hållbarhet på landsbygden?.....	13
3.2.1 Plats och hållbara livsstilar	13
3.2.2 Ger landsbygden särskildhet möjligheter till en grön omställning?	14
3.3 Vad ligger bakom människors gröna livsval?	15
3.3.1 Från ekologisk modernisering till individuellt ansvar	15
3.3.2 Hållbar konsumtion	15
3.3.3 Enklare liv och social rättvisa	17
3.4 Nya sociala rörelser och kollektiv identitet.....	18
3.4.1 Nya sociala rörelser	18
3.4.2 Kollektiv identitet	18
4. Metod.....	20
4.1 Inledning	20
4.1.1 Vetenskapssyn	20
4.1.2 Studiens ansats.....	20
4.2 Metodval	20
4.2.1 Kvalitativa samtalsintervjuer	20
4.2.2 Direktobservation	21
4.2.3 Urval	21
4.3 Genomförande.....	21
4.3.1 Insamling av samtalsintervjuer	21
4.3.2 Bearbetning av samtalsintervjuer.....	22
4.3.3 Genomförande av direktobservation.....	22
4.4 Validitet och reliabilitet.....	22
4.5 Metoddiskussion	23
4.6 Källkritik	24

5. Resultat	25
5.1 Inledning	25
5.2 Områdesbeskrivning	25
5.2.1 Skattungbyn	25
5.2.2 Skattungekursen.....	26
5.3 Vilka livsvärldar baseras studien på?	27
5.4 Gröna motiv i Skattungbyn	28
5.4.1 Sammanflätade motiv bakom gröna livsval.....	28
5.5 Gröna livsval i Skattungbyn.....	29
5.5.1 Boende	29
5.5.2 Arbete	31
5.5.3 Mat och materiella behov	32
5.5.4 Resor.....	33
5.5.5 Motstånd mot normer?.....	33
5.6 Sociala och fysiska sammanhang i Skattungbyn	34
5.6.1 Skattungbyns sociala sammanhang	34
5.6.2 Skattungbyns fysiska sammanhang	36
5.6.3 Samspelet mellan sociala och fysiska sammanhang.....	38
6. Analys	41
6.1 Inledning	41
6.2 Vilka motiv finns bakom gröna livsval i Skattungbyn?.....	41
6.2.1 Platskänslans betydelse för gröna motiv.....	41
6.2.2 En förändrad syn på natur och kultur påverkar gröna livsval i Skattungbyn.....	42
6.2.3 En ny social miljörelse skapar motiv för gröna livsval	43
6.3 Hur ser det grönare livet ut i Skattungbyn?	43
6.3.1 Avskildhet, lokalt engagemang och funktionsblandning.....	43
6.3.2 Gröna livsval och landsbygdsutveckling	44
6.4 Hur påverkas livsvalen av sociala och fysiska sammanhang?	45
6.4.1 Platskänsla och grön identitet	45
6.4.2 Socialt kapital i Skattungbyn påverkar möjligheten till gröna livsval	46
6.4.3 Kollektiv identitet underlättar gröna livsval	47
7. Slutsatser	48
7.1 Inledning	48
7.2 Om platsens betydelse för gröna livsval i Skattungbyn	48
7.2.1 Vilka motiv finns bakom gröna livsval i Skattungbyn?.....	48
7.2.2 Hur ser det grönare livet ut i Skattungbyn?	48
7.2.3 Hur påverkas grönare livsval av Skattungbyns sociala och fysiska sammanhang?.....	49
7.3 Vidare forskning och egna reflektioner.....	49
7.3.1 Vidare forskning	49
7.3.2 Reflektioner kring Skattungekursens betydelse.....	49
Referenslista	51
BILAGA 1: Intervjuguide Respondent	53
BILAGA 2: Intervjuguide Informant	54

1. Inledning

1.1 I Skattungbyn tar man saken i egna händer

I Skattungbyn i Dalarna bor flera människor som försöker leva mer hållbart. Det tog fart i slutet av sjuttioalet när en kurs i ekologisk odling och hållbar livsföring kom till byn. Kåre Olsson, som var med och grundade folkhögskolekursen, menar att den hamnade i Skattungbyn för att det där fanns kunskaper att ta tillvara på och föras vidare, i organisering, i samarbete, i odling och i traditionellt hantverk.

Under åren har många kommit till byn för att läsa kursen och flera stannat kvar. Det blir en snöbollseffekt. Att många som går kursen ser att det går att leva grönare i Skattungbyn en längre tid. Något som många gånger tidigare varit tankar, drömmar och funderingar blir genomförbart, verkligt och inte så märkvärdigt.

Lika länge som kursen funnits har det varit bostadsbrist i Skattungbyn. Det har man löst på många olika sätt, från att bo i tält och att bygga om höns hus till människohus, till att bygga hus på hjul. Att leva enkelt har följt med, både som ett mål och som en nödvändighet. Kursen som ger praktiska kunskaper i försörjning av grundläggande behov, såsom bostad och mat, på ett miljömässigt hållbart sätt kommer till god användning för många av invånarna. Vissa menar att den kanske även varit en förutsättning för byns överlevnad.

1.2 Har platser betydelse för gröna livsval?

I en tid när begränsningarna hos den ekologiska moderniseringen blir allt tydligare menar Isenhour (2010) att fokus flyttats från tron att storskaliga tekniska lösningar kommer att lösa de stora miljöproblemen, till att människor själva måste ändra sina liv. Där kopplas konsumtion ofta ihop med skapandet av identitet där förändrade identiteter är viktiga för att uppnå en grön omställning i samhället i stort.

En del forskning ifrågasätter sambandet mellan förändrade livsstilar och miljömässig hållbarhet. Även om människors förändringar kan vara mer eller mindre gröna är det sällan så att de sker på grund av en ökad kunskap om behovet att ställa om. Det är ofta andra saker som motiverar. Det kan till exempel vara rättvisaspekter, med fokus på att alla inte kan leva som vi gör idag om hela mänskligheten ska ha rätt till ett bra liv, eller viljan att leva ett enklare liv. (Hobson 2002)

Förändringen mot ett grönare liv sker inte heller i ett individuellt vakuum. Var förändringen sker påverkar vilka resurser individer och grupper kan tillgodose sig för att kunna ställa om (Ramutsindela 2009). Närheten, både fysiskt och socialt, till andra med liknande mål, värderingar och beteenden spelar roll för hur stora förändringar som är möjliga (Cherry 2006). Förändringen sker med olika mål, till exempel som en del i att bevara det politiska och ekonomiska systemet eller som motstånd mot detsamma (Isenhour 2010; Hobson 2002). I Skattungbyn gör många människor gröna livsval. Enligt de boende är det många saker som påverkar varför det sker just i byn. Så vad är platsens roll? Som socialt och fysiskt sammanhang, som rötter, som hem. Trots allt så sker gröna livsval *någonstans*.

Tidigare geografisk forskning har undersökt kopplingen mellan platskänsla och hållbara livsstilar i urbana miljöer där vilken relation man utvecklar till en plats påverkar beteenden (Rogers & Bragg 2010). Den här uppsatsen tar istället sin **utgångspunkt** i det rurala. I Skattungbyn som plats på landsbygden. Det vi frågar oss i denna uppsats är om man ur ett

kulturgeografiskt perspektiv kan förklara hur människors grönare liv, som kännetecknas av medvetna livsval mot en mer miljömässigt hållbar riktning, påverkas av omgivningen man bor och lever i.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka platsens betydelse för gröna livsval i Skattungbyn. För att uppnå syftet har tre frågeställningar formulerats.

1. Vilka motiv finns bakom gröna livsval i Skattungbyn?
2. Hur ser det grönare livet ut i Skattungbyn?
3. Hur påverkas gröna livsval av Skattungbyns sociala och fysiska sammanhang?

1.4 Avgränsningar

Uppsatsens geografiska avgränsning är orten Skattungbyn i Orsa kommun i Dalarna. Valet grundar sig i dess karaktärsdrag som en mycket liten men fortfarande levande landsbygdssort där flera människor med gröna livsstilsambitioner bor. Uppsatsen studerar endast invånare i Skattungbyn som aktivt och medvetet styr sitt liv i en mer miljömässigt hållbar riktning. Fältstudien ägde rum mellan 23 april 2014 och 28 april 2014 vilket väl täckte in behovet av empiri. Den tidsmässiga avgränsningen innebär att studien endast undersöker läget som representeras i april 2014.

I denna uppsats har vi valt att prata i termer av *gröna livsval* och *grönare liv* eftersom det inte i lika stor utsträckning som hållbarhetskonceptet eller miljövänligt syftar till att mäta eller påvisa graden av mänsklig påverkan på den omgivande miljön. Med gröna livsval menar vi medvetna val i en miljömässigt hållbar riktning. I den grad vi nämner hållbarhet syftar vi främst till de miljömässiga aspekterna av hållbar utveckling. Som med alla kategoriseringar och koncept så bär de med sig en rad olika egenskaper som förknippas med dem och gör de mer eller mindre lämpliga att använda i olika sammanhang. Vad som är ett hållbart eller miljövänligt liv för mänskligheten i stort är en diskussion som sträcker sig utanför ramen för denna uppsats.

Figur 1: Skattungbyn i Sverige.
(Lantmäteriet.se)

2. Teoretisk ram

2.1 Inledning

Denna studie utgår ifrån teorier kring platser och dess betydelse. Teorier om plats och platskänsla utgör grunden medan teorierna om mer-än-bara-människa och socialt kapital breddar förståelsen av de sociala och fysiska sammanhang som platser utgör.

Platsavsnittet ger en övergripande bild. Vi diskuterar varför plats och ett geografiskt perspektiv förbättrar möjligheterna till att bättre förstå hållbar utveckling. Vi för sedan en teoretisk diskussion om plats för att ge en bredare bild av begreppen och dess betydelse, eftersom de är föränderliga och används olika både över tid och i olika sammanhang. Vi fördjupar oss i teorin om platskänsla och identitet för att bättre förstå hur platsen påverkar gröna livsval och motiven bakom dem genom formandet av alternativa identiteter på individnivå. Vi behöver kunskaper om hur platskänsla utvecklas för att kunna undersöka platsens betydelse för ett grönare liv.

Avsnittet om mer-än-bara-människa belyser vikten av att inte dela upp de sociala och fysiska sammanhangen. Det mänskliga eller naturgivna där människan är oupplösligt ihopflätad med jorden hon lever på. Det breddar platsteorierna genom att visa hur såväl det sociala som fysiska kan ses som aktörer som påverkar möjligheten till grönare liv. Det sista avsnittet om socialt kapital utvecklar förståelsen av det sociala sammanhanget på platsen. Socialt kapital öppnar för möjligheten att undersöka hur relationer mellan individer på en plats och i ett sammanhang skapar en känsla av gemenskap och förtroende.

2.2 Platser sociala och fysiska sammanhang

2.2.1 En geografisk ingång till hållbar utveckling

Purvis & Grainger (2004) argumenterar för att tänka geografiskt har potential att öka och förbättra nuvarande försök att förstå teorier och praktiker av hållbar utveckling eftersom man uppmärksammar behov hos särskilda *communities*, förhållanden mellan olika sociala grupper, rumsliga mönster och sammanhang, relationerna mellan mänskliga och miljömässiga sfärer och länkar dessa mellan det lokala och globala (Purvis & Grainger 2004; 37). Med andra ord, att med hjälp av geografiska kunskaper koppla forskning om hållbar utveckling till plats, rum och skala. Att uppmärksamma platsbaserade initiativ och hur dessa är kopplade till andra platser på olika skalor är av vikt för den fortsatta hållbarhetsutvecklingen, där Purvis & Grainger (2004) menar att rumsliga sammanhang kan visa indikatorer på kausala kopplingar mellan särskilda mänskliga aktiviteter och ohållbara utfall. Rumsliga utfall och strukturer har en direkt påverkan på sociala och fysiska sammanhang, till exempel genom koncentration av människor i städer och glesa strukturer på landsbygden. Genom att uppmärksamma rumsliga sammanhangs påverkan kan man även ändra dessa där de anses ha en negativ påverkan och på sätt ändra delar av systemet som ”brister”. (Purvis & Grainger 2004)

På samma sätt som man undersöker ohållbara utfall skulle man kunna tänka sig att det går att öka vår kunskap om rumsliga sammanhangs påverkan som ger miljömässigt hållbara utfall. Jakten på hållbar utveckling, menar Purvis & Grainger (2004), skapar en ny efterfrågan på en mer holistisk och integrerad förståelse av specifika platser egenskaper och hur platserna formas och omformas av ekonomiska, sociala, kulturella, politiska och ekologiska krafter eftersom inga av dessa delar hos en plats kan förstås isolerat, utan endast i sammanhang.

2.2.2 Plats

Användningen av begreppet plats varierar och har varierat mycket över tid. Platser kan förstås ur ett essentialistiskt och ett icke-essentialistiskt synsätt. I det förnämnda anser man att det finns något inbyggt i platsen, såsom historiska händelser eller spår av tidigare brukare som gör platsen till en plats. (Ulfstrand 2002) I det icke-essentialistiska synsättet anses platser i sig självt inte ha någon inneboende betydelse utan bara de meningar och betydelser människor tillskriver dem (Rose i Massey & Jess 1995). Doreen Massey (i Ulfstrand 2002) menar att platser är nät spunna av sociala relationer och interaktioner som kan försvagas eller förstärkas över tid. Eftersom dessa relationer och interaktioner inte är statiska är plats en process i vilken det inte finns gränser. (Massey 1994 i Ulfstrand 2002) Att platser inte har någon inneboende mening hindrar inte att platsens betydelse har historiska rötter. Det är bara i synen att dessa historiska rötter förmedlas mellan människor över generationer och genom tolkningar och inte genom att platsen bär på vissa specifika betydelser som alla alltid förstår på samma sätt.

Platsbegreppet består av det specifika läget, det lokala och platskänslan. Med läget menas den absoluta punkten i rummet med särskilda koordinater och mätbara avstånd till andra lägen. Det lokala inkluderar den fysiska och materiella miljön i vilken sociala relationer verkar. Platskänslan är det immateriella som är kopplat till plats, det känslomässiga en plats väcker. Dessa betydelser kan vara individbundna baserat på ens biografi, eller delade med andra individer. (Cresswell 2009; Jmf Hägerstrand 1993)

2.2.3 Platskänsla och identitet

Platskänsla är ett begrepp som kulturgeografer använder sig av när de vill fånga att platser är betydelsefulla eftersom de är i fokus för personliga känslor. Känslorna för en plats är inte triviala eftersom de utvecklas genom en människas alla livserfarenheter. Även fast platskänsla är individuell och personlig så är det inte endast ett resultat av en människas känslor och betydelser. Snarare är känslorna och betydelserna till stor del formade av sociala, kulturella och ekonomiska omständigheter i vilka individer finner sig själva. (Rose i Massey & Jess 1995) Gillian Rose (i Massey & Jess 1995) menar att det finns olika förklaringar till hur platskänsla utvecklas. Hon delar in dessa i tre breda grupper. I den första är platskänslan naturlig i den meningen att en människa alltid vill ha en plats att tillhöra. I den andra kan platskänsla ses som konsekvens av underliggande maktstrukturer. Platskänsla kan för det tredje vara ett sätt att identifiera "den Andre", vilket i sig understryker de känslomässiga aspekterna av maktstrukturer. (Rose i Massey & Jess 1995; 98-104)

Plats kan också kopplas ihop med identitet. Genom platsen skapar människor sina identiteter och utvecklar mening och på så vis påverkar också platsens sociala och fysiska sammanhang ens ambitioner att leva på ett visst sätt. (Gren & Hallin 2003) Identitet är hur vi förstår oss själva och kulturgeografer bland andra menar att de betydelserna en plats har kan vara så starka att de blir en central del av ens identitet som människa. Här menar man att identitet är upplevda erfarenheter, alla subjektiva känslor som är kopplade till det dagliga medvetandet, men också erfarenheter och känslor som är invävda i större sociala sammanhang. (Rose i Massey & Jess 1995)

Rose (i Massey & Jess 1995) beskriver tre olika vis där platskänsla kan kopplas ihop med begreppet identitet. Platskänsla kan för det första förstås som att identitet kopplas till en viss plats genom en känsla av att du tillhör en plats. En plats du känner dig bekväm eller hemma eftersom en del av hur du definierar dig själv är symboliserat genom vissa kvaliteter på den platsen. Dessa platser kan finnas på olika skalor, från lokalt till globalt, och därför kan ens identitet och platskänsla också vara ett resultat av inte bara en plats på en skala utan flera integrerade. Det andra sättet som platskänsla kopplas ihop med identitet är genom att

människor kontrasterar sig med någonstans de känner är väldigt annorlunda från dem, och blir till skillnad från den första ett avståndstagande baserat på en negativ platskänsla. Det tredje sättet är att inte identifiera sig alls, att vissa platskänslor kan kännas irrelevanta för identiteten. Det kan handla om att man känner sig som en främling på en plats. (Rose i Massey 1995; 89-92) Genom att lyfta upp sin personlighet och identitet för att markera skillnaden från "den Andre" så kan platser ses som en arena där människor "visar upp sig" (Gren & Hallin 2003).

Richard C. Stedman (2003) tar upp att platskänsla tidigare sällan setts som inneboende i den fysiska miljön utan bosatt i mänskliga tolkningar och uppfattningar av platsen. Platskänslorna är uppbyggda genom erfarenheter på platsen. Geografiska rum blir på så vis platser när de genomsyras med mening och betydelser genom upplevda erfarenheter och platskänslan blir en social konstruktion. Stedman (2003) menar att de sociala konstruktionerna av platskänslan är viktiga men att de inte kan finnas ensamt, den fysiska miljön sätter gränserna och ger förutsättningar för konstruerandet. Det fysiska sammanhanget på en plats påverkar människors uppfattning som platskänslan bygger på (Stedman 2003).

Stedmans (2003) synsätt bygger på en uppdelning av platskänsla i platsanknytning och platstillfredsställelse och är, till skillnad från Masseys (1995), åt det mer essentialistiska hållet där platser kan innehålla betydelser i den fysiska miljön som påverkar människors platskänsla. Platstillfredsställelsen påverkas av den fysiska miljön genom hur människor till exempel kan vara tillfredsställda med sjöar som har mindre strandexploatering än andra, som har klarare vatten och omfattas av allemansrätten. Effekten den fysiska miljön har på platsanknytningen är mer komplicerad då den visar på de indirekta effekterna av platsers symboliska betydelser. (Stedman 2003)

Rogers & Bragg (2012) kombinerar den fysiska miljön och de sociala konstruktionerna av platskänsla. Platskänslan handlar då om när en plats är av värde och betydelse, där människor känner anknytning till både den fysiska och sociala miljön. Platskänslan innefattar en relation med naturen och den naturliga miljön, kulturmiljön, individer och gemenskaper på en särskild geografisk plats. (Rogers & Bragg 2012)

2.2.4 Mer-än-bara-människa?

En uppdelning av de sociala och fysiska sammanhangen på platser riskerar att missa samspelet mellan de olika sfärerna i vilka livsval görs. Den klassiska dualistiska uppdelningen mellan natur och kultur ställer till det när vi människor ska förstå vår roll i världen, där fokus hamnar på separationer snarare än relationer. Lesley Head (2008) menar att om vi antar två olika sfärer av en och samma verklighet så leder det till en föreställning om att sfärerna i huvudsak antingen är sociala eller fysiska och ses inte för deras interaktion med varandra. Trots all forskning som gjorts idag, som visar hur djupt invävd människan är i jordens tyg så reglerar fortfarande dikotomierna där man ser människan utanför det naturgivna, och ofta över det. Uppdelningen uppmuntrar sökandet efter förklaringar i form av enkla samband snarare än relationsmekanismer. Att förstå olika delar av samma värld som antingen sociala eller naturgivna blir missvisande i en värld där mänsklig aktivitet påverkar i princip alla jordens ytprocesser. Detta resulterar i forskning som, för att bäst förstå samspelet mellan natur och samhälle och människans roll i världen, tar bort oss själva ur den. (Head 2008)

Head & Gibson (2012) presenterar mer-än-bara-människa (författarnas översättning av *more-than-human*) som ett koncept där de vill flytta fokus från den modernistiska sociala konstruktionen av natur och kultur som uppdelade, där vi fortfarande pratar om mänsklig påverkan, kulturlandskap och social-ekologiska system, trots att vi människor allt bättre förstår hur integrerade vi är med vår omgivning - att vi är mer-än-bara-människa. (Head &

Gibson 2012, 703) Head & Gibson (2012) menar att människor och icke-människor tillsammans utgör världen. Världen är ett nätverk som varken är socialt eller naturgivet. Den materiella verkligheten är inget människan står över. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att mänskliga aktiviteter fortfarande har extremt stor makt när det gäller formandet av och påverkan på jorden. Head & Gibson (2012) frågar sig hur man ska tänka annorlunda. De menar att vi är fångade i det modernistiska sättet att tänka, där hur vi idag formulerar problemen begränsar vilka lösningar som blir möjliga. Men om man ser orsakerna bakom problem i relationer snarare än separationer, skulle det kunna bli lättare att se människans roll och ansvar för sina handlingar (Head & Gibson 2012).

2.2.5 Socialt kapital

Det finns alltifrån breda och vaga till smala och precisa definitioner av socialt kapital. Nästan samtliga grundar sig i två antaganden: att socialt kapital är en resurs som är tillgänglig för medlemmar i ett socialt nätverk, och att sociala strukturer ofta är det kapital som alla medlemmar i nätverket kan använda för eget intresse. Socialt kapital är aldrig en privat ägodel (Ostrom 2010). Putnam (i Ostrom 2010) beskriver hur grundidén med teorin om socialt kapital är att nätverk har ett värde i sig själv eftersom sociala relationer och kontakter påverkar individers och grupperns produktivitet. Om fysiskt kapital handlar om materiella objekt och humankapital om individuella egenskaper så handlar socialt kapital om kopplingarna mellan individer som skapar sociala nätverk och hur det ger förtroende och förpliktelse. (Putnam 2000 i Ostrom 2010; 18)

Socialt kapital behöver även förstås i förhållande till alla former av människoskapat kapital och naturkapital, där kapital i sin enklaste form kan förstås som en uppsättning tillgångar som kan generera framtida fördelar för åtminstone några personer. Naturkapital är alla de resurser som jordklotet tillhandahåller som människor inte konstruerat. Ostrom nämner havet, atmosfären och biologisk mångfald som naturkapital som människor nyttjar, och ofta utnyttjar i för hög grad. Människoskapat kapital är då istället det som människor omformat med hjälp av tid och kraft till någonting mer än det som fanns där innan, som dessutom kan öka nyttan längre fram. Människoskapat kapital brukar delas in i tre typer: fysiskt kapital, humankapital och socialt kapital. (Ostrom 2010; 20-21)

Fysiskt kapital är infrastruktur, verktyg och andra fysiska hjälpmedel som ökar produktionskapaciteten. Humankapital är individers eller grupperns färdigheter och kunskaper som skulle kunna öka framtida fördelar, där vi avsätter tid och/eller möjligheterna till direkt inkomst för att i framtiden kunna öka fördelarna än mer. (Ostrom 2010) Ett exempel skulle kunna vara en kurs i odling, som kan kosta både tid och pengar, men i framtiden leda till delvis självförsörjning och minskade krav på inkomst. Socialt kapital kan ses som relationerna i en gemenskap där individerna delar värderingar som underlättar problemlösning. Socialt kapital förstås genom att det reflekterar hur grupper samspelar kulturellt, normativt, strukturellt och institutionellt. Socialt kapital är relevant när individer behöver gå samman i grupper för att åstadkomma kollektiva mål. Till skillnad från fysiskt kapital som slits ut och kräver återkommande underhåll så kan socialt kapital växa och stärkas genom att relationerna utövas. Samtidigt kan socialt kapital snabbt raseras och vara svårt att reparera och förtroendet skadas. (Ostrom 2010)

I Kristina Thorells (2008) avhandling använder hon sig av grunderna för teorierna om socialt kapital. Hon delar upp socialt kapital i tre delar. (a) Förpliktelse och förväntan, som sker i relationer människor emellan där det är viktigt att se till pålitligheten i den sociala miljön. Saknas förtroende för att en tjänst inte skulle ge en tjänst tillbaka så ökar osäkerheten till samarbete. (b) Sociala strukturer kanaliseras även information. Informationshämtning är en

kostsam process där relationer att utbyta denna ger socialt kapital. (c) Normer med effektiva sanktioner underlättar eller försvårar handlingar som gynnar gemensamma mål eller begränsar själviska eftersom det finns former för bestraffning ifall de bryts.

2.3 Avslutning

Platsbegreppet används i uppsatsen som en grund för teorierna kring platskänsla. Platsen i den här studien är Skattungbyn, som ligger på ett specifikt läge i Sverige, på jorden, med mätbara avstånd till andra platser, som Orsa eller Stockholm. I det lokala på platsen ryms det fysiska och sociala sammanhanget, som påverkas av andra platser och upplevs, upprätthålls och påverkas genom människors platskänsla.

I denna uppsats kombineras den fysiska miljön och de sociala konstruktionerna av platskänsla. Detta eftersom vi inte tror att sociala och fysiska sammanhang går att förstås helt utanför varandra. Människan finns på jorden och påverkas rimligen av att vi behöver fotosyntes, atmosfär, pollinering och material för vår överlevnad. Samtidigt går det inte att förstå de fysiska sammanhangen utanför människan då vi idag påverkar jordens alla ekosystem och för att det är våra tankefigurer, modeller, teorier och diskurser som beskriver världen.

Platskänsla påverkar på många sätt hur vi agerar eftersom det i grunden handlar om vad för typ av relation vi har och skapar till vår omgivning. Vi använder på så sätt platskänsla för att förstå hur relationer till platsen kan tänkas påverka gröna livsval.

I uppsatsen används mer-än-bara-människa för att undersöka om Skattungbyn, utifrån individens livsvärld, kan förstås som en plats där de sociala och fysiska sammanhangen formar och omformar varandra. Det innebär att inte bara invånarna i Skattungbyn ses som aktörer, utan att även platsens fysiska förutsättningar, såsom berg, träd och jord, där relationerna mellan dessa påverkar möjligheterna till grönare liv. Relationerna mellan aktörerna är inte alltid jämlika. Som vi förstår det idag så är det människan som dominerar, och har dominerat formländet av platsen över tid.

Att förstå platser utifrån ett mer-än-bara-människa-perspektiv innebär att den dualistiska synen på plats, som antingen essentialistisk eller icke-essentialistisk, är begränsande. Det är relationerna hos och mellan de fysiska och sociala sammanhangen som kan öka förståelsen av platsers betydelse för att göra gröna livsval. I uppsatsen används teorin om socialt kapital inte för att mäta förekomsten i Skattungbyn utan snarare som ett teoretiskt verktyg för att kunna förstå relationerna mellan invånarna på platsen och i förhållande till ”världen utanför”.

Sammanfattningsvis utgår denna uppsats ifrån teorier om plats och platskänsla som utökas med teorier om mer-än-bara-människa och socialt kapital, vilka breddar förståelsen av platsers sociala och fysiska sammanhang, för att analysera platsens betydelse för gröna livsval.

3. Tidigare forskning

3.1 Inledning

Platskänslan som individer utvecklar påverkar relationen man har till sin omgivning. Den relationen påverkar vilka livsval vi gör - gröna eller inte. Geografisk forskning har framförallt undersökt kopplingen mellan platskänsla och hållbara livsstilar i urbana miljöer. Den här uppsatsen tar istället sin utgångspunkt i det rurala. Landsbygden har såväl fysiska som sociala förutsättningar som påverkar möjligheterna till gröna livsval. I detta kapitel redogörs tidigare forskning som diskuterar landsbygdens strukturer. Dessa kännetecknas generellt av gleshet till skillnad från stadens. Det argumenteras för att det går att se landsbygdens strukturer som verkligt hållbara. Men att de också kräver andra saker för att upprätthållas än stadens. Efter det redogörs för förändringen på landsbygden, gemensamma drag och olikheter och hur dessa kan tänkas påverka möjligheten till en grön omställning.

Gröna livsval förstås inte bara i ett rumsligt sammanhang, utan även i ett historiskt. För att förstå varför människor gör gröna livsval måste vi förstå hur miljöfrågan blev ett individuellt ansvar. Det följande avsnittet om vad som ligger bakom människors gröna livsval redogör för hur en del av lösningen på miljöproblemen hamnade i knäet på individen. För att kunna förklara platsers betydelse för gröna livsval behöver vi förstå människors drivkrafter och motiv som ligger till grund för livsvalen. Uppsatsen redogör därför för forskning om hållbar konsumtion, ekologiskt medborgarskap och nya sociala miljöerörelser.

Vi lever i ett konsumtionssamhälle där konsumtion ofta ses som en viktig del i vårt identitetsskapande. Att redogöra för konsumtion och ekologiskt medborgarskap kopplat till livsstil är därför viktig för att förstå livsvalen. Studier om motiven bakom grönare livsval visar att dessa ofta grundar sig i kritik mot samhällssystem och strukturer. Nya sociala miljöerörelser och kollektiv identitet förklarar hur liknande värderingar och gemensamt agerande är viktigt för att förstå såväl identitet som livsval.

3.2 Plats för hållbarhet på landsbygden?

3.2.1 *Plats och hållbara livsstilar*

Det viktigt att ta reda på vad det är som gör människor mer miljömedvetna och vad som i övrigt motiverar dem att leva mer hållbart eftersom vi trots ökad kunskap om människans negativa miljöpåverkan inte lyckas minimera den. Lewicka (i Rogers & Bragg 2012) menar att ett sätt för att människor ska blir mer motiverade till ett miljömässigt hållbart levnadssätt är att utveckla en slags relation till den plats de lever på. Rogers & Bragg (2012) har genomfört en studie som syftade till att undersöka relationen mellan hållbara livsstilar och platskänsla i urban miljö, där de undersökt hur ”hållbarhetsaktivister” förbinder sig till sin platskänsla.

Elizabeth Halpenny (i Rogers & Bragg 2012) har istället undersökt förhållandet mellan platsanknytning och miljövänliga intentioner och beteenden, och kom fram till att ett positivt känslomässigt band till en plats kan ge både platsspecifika och generella miljövänliga intentioner och beteenden i vardagen. Både Halpenny och Rogers & Bragg menar att det behövs fler typer av liknande studier. Rogers & Bragg, som studerade just den urbana miljön anser att detta borde göras även i den rurala miljön. (Halpenny 2010 i Rogers & Bragg 2012; Rogers & Bragg 2012)

3.2.2 Ger landsbygdens särskildhet möjligheter till en grön omställning?

En hållbar utveckling kräver livsstilsförändringar i såväl stad som landsbygd. Trots att planeringen för hållbar utveckling i störst utsträckning sker i och för stadens invånare så kanske det är på landsbygden det finns utrymme för de enskilda individerna att genomföra radikala omställningar (Halfacree 2007). Erik Westholm (2013) skriver i en krönika för Jordbruksverket att

“Landsbygdens enorma seghet, dess envishet att leva vidare kan ju också ses som en protest mot den urbana tillväxtekulturen. Eller ett tecken på att den rymmer verkligt hållbara strukturer. Det är åtminstone mer tydligt på landsbygden än i staden att det finns alternativa målsättningar, andra sätt att organisera, alternativa livsstilar och livsval.” (Westholm 2013)

Westholm (2013) bidrar med att visa hur landsbygden kan innehålla hållbara strukturer och vägar framåt som inte får plats i staden. Landsbygden brukar förknippas med glesa strukturer av såväl befolkningstäthet som tillgänglighet till service och där företagande inte kännetecknas av skalfördelar utan av personrelationer. Som en följd av detta bygger landsbygdens utveckling till stor del på ideellt engagemang som kompenserar bristande privat och offentlig service. (Gunnarsdotter 2005) Yvonne Gunnarsdotter (2005) skriver i sin avhandling att man utifrån lätt kan se brister i vad livet på landsbygden innebär men att det inifrån kan ses som meningsfullt, att glesheten exempelvis kan vara en fördel.

Landsbygdens strukturer diskuteras i politik- och planeringssammanhang ofta utifrån sin särskildhet gentemot staden och tätorten. I “Se landsbygden! Myter, sanningar och framtidsstrategier” (Landsbygdskommittén 2006) så tar man upp de redan nämnda glesa strukturerna, att företagande kännetecknas av personrelationer snarare än skalfördelar och att samspelet därför är större mellan privata, offentliga och ideella insatser, där människor till exempel fullgör uppgifter som inte kommunen klarar av. Dessutom kan landsbygden ses utifrån att många funktioner är sammanblandade. Till exempel är jordbruket både förvaltare och producent. Sammanblandningen går bortom absolut specialisering och sektorstänkande. Samtidigt är landsbygder olika och dess olikheter måste beaktas. Exempelvis är förutsättningarna olika i Österlen i Skåne jämfört med Vilhelminas småbyar i Lappland. (Landsbygdskommittén 2006)

Utveckling som kopplas till regioner utanför storstadsområden brukar benämnas landsbygdsutveckling (Forsberg et al 2006). Gunnarsdotter (2005) menar att begreppet utveckling och förändring båda syftar till processer, med skillnaden att utveckling innehåller modernitetens tankefigur och snarare ses som något framåtskridande mot ett förbättrat tillstånd, till skillnad från den mer värdenutrala termen förändring. Det förbättrade tillståndet mäts oftast i ekonomiska termer där dagens neoliberala ideologi likställer utveckling med ekonomisk tillväxt. En alternativ definition är tillväxt av livskvalitet, som uttrycks i bland annat rättvisa, tillhörighet och uthållighet. (Gunnarsdotter 2005)

Förändringen som skett och sker på landsbygden idag kan ses som dels diversifiering och specialisering, dels segregering och museifiering. Delar av landsbygden har en positiv nettoinflyttning och får ta större del av samhällets service. Andra delar kännetecknas av en intensifierad produktion och konsumtion och en tredje del hamnar utanför, i marginalisering och nedgång eller för bevarande. (Forsberg et al. 2006) Halfacree (2007) diskuterar i sin tur fyra exempel på post-moderna landsbygdstyper där tre till stor del överensstämmer med Forsberg et al. (2006). Den fjärde är *radical rural spaces* som bland annat kan innefatta byar med ekologiska och gröna ideal och aspirationer (Halfacree 2007; 131).

Där Forsberg et al. (2006) kopplar ett utanförskap från utvecklingsprocessen med nedgång och marginalisering ser Halfacree (2007) att detta utanförskap dels kan vara självvalt, men också en förutsättning för alternativa förändringar. Dock är Halfacrees rumsliga kontext Storbritannien vilket innebär att hans tankar inte nödvändigtvis är direkt överförbara i och med att landsbygder i Sverige har en glesare befolkningsstruktur. En liknande tankegång finns samtidigt hos Gunnarsdotter (2005) som studerar svensk kontext, och som menar att studier av landsbygden kan visa på möjligheter till alternativa samhällsförändringar eftersom hotet om nedgång och marginalisering tillsammans med en känsla av gemenskap som skapas utifrån platsen och dess historia ofta är starka drivkrafter till kollektiva handlingar (Gunnarsdotter 2005).

3.3 Vad ligger bakom människors gröna livsval?

3.3.1 Från ekologisk modernisering till individuellt ansvar

När de tidiga miljöideologierna från 1970-talet lade fokus på att miljöproblemen berodde på resursförstörelse och befolkningsökningar i utvecklingsländer, så har de senaste 40 åren fört med sig en ökad förståelse och ett erkännande av världens rikaste länders oproportionerliga och stora påverkan på miljön. Efter Rio-konferensen 1992 har många av de rika nationerna försökt ändra sig i riktning med deklARATIONEN om hållbar utveckling. I Sverige har dessa program varit nästan uteslutande influerade av ekologisk modernisering och då haft fokus på storskaliga teknologiska projekt som ska öka effektiviteten och minska utsläppen. Även om ekologisk modernisering bidragit till en bättre miljö så försvinner förtjänsterna från effektiviseringen med ökningen av konsumtionen. Med en ökad förståelse för hur ökad konsumtion hänger ihop med de stora globala miljöproblemen så har fokus flyttas till individernas ansvar och livsstil. (Isenhour 2010)

Lorenzen (2012) ser förändringar till gröna livsstilar som en samling av olika tillvägagångssätt, utifrån perspektivet att en förändring sker som ett rationellt svar på ökad kunskap om miljöproblem, där människor använder dessa för att försöka tackla en rad olika miljöproblem som till exempel klimatförändringar eller luft- och vattenföroreningar. Men för att förändra en livsstil så behöver människor inte bara ändra sina vanor och beteenden utan även deras uppfattning och berättelse om de vanor och beteenden, eftersom de utgör grunden för ens identitet. På så sätt är gröna livsstilar ett sätt att göra de medvetna förändringarna meningsfulla. (Lorenzen 2012)

3.3.2 Hållbar konsumtion

Kersty Hobson (2011) målar upp en delvis annorlunda bild och utgår ifrån ett annat perspektiv, när hon presenterar konsumtion som det viktigaste målet i modern politik. Synen på konsumtion som ett socialt och politiskt projekt har växt fram tillsammans med de grundläggande principerna hos en liberal demokrati i starten av det moderna Europa, som med expansionen i varuproduktionen på 1700-talet gett upphov till en ”konsumtionskultur” som vi är en del av ännu idag. Hållbar konsumtion är, enligt Hobson, på så sett en del av en lång tradition där konsumtion inte är en separat del som utövas av individer och hushåll, utan tätt ihopkopplad med våra politiska strukturer. För att förstå hållbar konsumtion, behöver vi alltså se den utifrån dess historiska, kulturella och politiska sammanhang. (Hobson 2011)

Tim Jackson (2010) argumenterar att konsumtionen inte bara tillgodoser de grundläggande behoven av mat och boende utan är av stor betydelse i våra psykologiska och sociala liv.

”People narrate the story of their lives through stuff. They cement relationships to others with consumer artefacts. They use consumption practices to show their allegiance to certain social groups and to distinguish themselves from others.” (Jackson 2012; 49)

Det är genom konsumtionen av saker som människan signalerar gemenskap och olikhet och att institutionerna hos konsumtionssamhället uppmuntrar individualism och konkurrens (Jackson 2012; 49). För Jackson (2012) representerar det en sorts ”konsumtionsinfrastruktur” som sänder ut fel signaler, straffar miljövänligt beteende och försvarar till och med för starkt miljömotiverade människor att agera hållbart.

Cindy Isenhour (2010) gör en litteraturoversikt kring alternativa perspektiv på hållbar konsumtion och sammanfattar forskningen i tre inriktningar (Isenhour 2010; 455-457). Den första inriktningen utgår ifrån reflexiv modernisering där hållbar konsumtion blir ett rationellt svar på problemet med miljöförstörelsen som en av de negativa effekterna med globaliseringen. Med informella och medvetandegörande policys för att uppmuntra hållbar konsumtion så kommer rationella konsumenter och medborgare praktisera hållbarhet på den fria marknaden. Hållbar konsumtion blir här ytterligare ett ben att stå på i en ekologisk modernisering. (Isenhour 2010)

Den andra inriktningen är inspirerat av postmodernistiska tankar där man ser konsumtionen som ett identitetsskapande projekt som sker i en komplex urban värld där vi människor allt mindre ser oss som ihopänkade av vänskap, geografiska rötter eller yrkesutövande, utan allt mer utifrån vad vi köper. Informations- och marknadsföringskampanjer ses då hjälpa individer med skapandet av alternativa identiteter. (Isenhour 2010) Inriktningen ligger nära behovet av en bredare syn på konsumtion och ekologiskt medborgarskap där vi inte bara behöver ”handla annorlunda”.

Kennedy (2011) beskriver att en ekologisk medborgare är någon som har internaliserat information om miljöproblem och skapat en känsla av personligt ansvar och skyldighet som sedan uttrycks genom konsumtion och samhällsagerande (Kennedy 2011). Även om ekologiskt medborgarskap sträcker sig utanför konsumtionens ramar så ligger fokus på individens lokala rum där medborgaren främst ses som driven utefter rationaliseringsparadigmet (Hobson 2002).

I en tredje inriktning finns strukturalistiskt inspirerade forskare som kritiserar och ifrågasätter effektiviteten av konsumtions- och marknadsbaserade rörelser. De argumenterar att kravet på hållbara livsstilar reflekterar neoliberala former av miljöpolitik som överlåter ansvaret med att skapa en hållbar värld till medborgarna och konsumenterna. (Isenhour 2010) Halkier beskriver hur det idag har blivit vanligare att konsumenter ska lösa en rad av sociala och politiska problem (Halkier 2001a i Isenhour 2010). För att lösa miljöproblem, anser strukturalisterna, behövs politiskt ledarskap och regleringar eftersom konsumenter inte ensamma kan bryta det kapitalistiska samhällets krav på ökad konsumtion och ökad ekonomisk tillväxt (Isenhour 2010).

Hållbar konsumtion kan alltså ses som ett viktigt koncept inom hållbarhetsparadigmet, som syftar till hur individer i höginkomstländer ska agera efter den miljöpåverkan som hushållens konsumtionsvanor har. I internationella politiska sammanhang är hållbar konsumtion en del av en effektivitetsfokuserad rationaliseringsdiskurs som representerar olika teorier om miljön,

staten och individen. För att hållbar konsumtion ska fungera enligt denna logik ska konsumenter lära sig hur giftiga ämnen och utsläpp av avfall från de produkterna som köps påverkar miljön och som ett resultat av denna nya kunskap kommer individer att förändra sitt konsumtionsbeteende. (Hobson 2002)

Teorierna om hållbar konsumtion ramas ofta in och presenteras som ”sunt förnuft” i en värld av knappa och begränsade resurser. Ur ett kritiskt perspektiv är inte diskursen om hållbar konsumtion en neutral kunskap från ingenstans som kan fungera som en giltig förklaringsmodell för alla individer överallt. Varje diskurs styr vad vi identifierar som problem och vilka lösningar som ses som möjliga. Dessa är en produkt av sociala, politiska och ekonomiska relationer och de maktstrukturer som påverkar dessa relationer. (Hobson 2002)

3.3.3 Enklare liv och social rättvisa

Hobson (2002) diskuterar alternativa diskurser om hållbar konsumtion där hon breddar frågan till hållbara liv. Flera exempel diskuteras från etisk konsumtion med fokus på konsumentmakt, frivillig enkelhet där människor vänder sig bort från konsumtion som den definierande sociala funktionen för identitetsskapandet eller idéer om ”hållbara samhällen” där social rättvisa utgör grunden för hållbarhet. Vissa av dessa perspektiv ser grundproblemet i uppdelningen av naturen och samhället och menar att vi behöver föra de samman med hjälp av en omtanke för jordklotet. Andra ser främst till de sociala problem som finns i dagens postindustriella samhällen. Dessa diskurser förs ofta av rörelser för social- och miljö rättvisa, där kampen om social rättvisa har funnits länge och där hållbarhetsagendan tillkommit. (Hobson 2002) Hållbara liv handlar på så sätt inte bara om att konsumera produkter, utan även hur

”social and environmental resources of common good(s), spaces, networks, futures and relationships need to foster respect for each other and in turn, for the environment. In this sense, the environment is not (just) about ‘nature’, but about the total environment of lived spaces and daily experiences.” (Hobson 2002;105)

För att nå hållbara liv behöver vi förändra relationerna mellan människor, men även förändra uppdelningen av natur och kultur så att miljöfrågan handlar om mer än hur naturen mår (Hobson 2002; 105). Många av dessa alternativa sätt att se på hållbara liv och levnadssätt bygger på att social ojämlikhet föder miljöförstörelse och överutnyttjande av resurser. Dessa synsätt ser att samhällen vars ekonomiska system skapar och uppehåller ojämlikhet även skapar system av miljöförstöring. Och till skillnad från diskurser om hållbar konsumtion där frivilliga marknadsmekanismer ska förändra individens beteenden så handlar diskursen om hållbara samhällen om individens förändring genom nätverk som sträcker sig från det globala till det lokala genom olika former av social interaktion. (Hobson 2002)

Förändringen mot hållbarare liv kan därför inte endast ses som individuella förändringar byggda på en ökad förståelse av miljöproblem, utan även förstås som en del i en social rörelse som kan syfta till viljan att leva enklare liv, social rättvisa eller bättre relationer till naturen.

3.4 Nya sociala rörelser och kollektiv identitet

3.4.1 Nya sociala rörelser

Ramutsindela (2009) menar att miljörelsen utmanar staten på flera sätt eftersom staten deltar i förstörelsen av miljön, staten saknar (ofta) en kapacitet att reagera inför miljöproblem och den utmanar även i synen på att staten är den korrekta formen för social organisation (Ramutsindela 2009). En social rörelse kan definieras utifrån att den har en strävan att bryta påtvingade begränsningarna i systemet där handlingar sker och genom sitt eget agerande skapa eller hindra förändring i samhället (Cherry 2006; Sanell Waara 2012). Framförallt nya kulturella sociala rörelser är mer löst definierade än tidigare sociala rörelser genom att de saknar tydliga motståndare eller mål (Cherry 2006).

Även om den svenska miljörelsen använder sig av direkta politiska former för att utmana staten, så finns det även lokala miljörelaterade nätverk som i sitt handlande genomför den förändring de vill se för att nå ett hållbarare samhälle. Försök att leva mer hållbara liv kännetecknas ofta av liknande mål som till exempel ett enklare liv i samklang med naturen. (Sanell Waara 2012) Corte (2012) beskriver hur sociala rörelser inte behöver vara organiserade i samma utsträckning som mer traditionella politiska rörelser som riktar sig direkt mot staten. Dessa hamnar ofta under benämningen nya sociala rörelser där gemensamma målsättningar finns, men vägen till att nå målen kan både saknas eller skifta. Nya sociala rörelser kan i en avskalad form beskrivas som ett kollektivt ifrågasättande av samhällssystem eller samhällsstrukturer. (Corte 2012)

Där tidigare sociala rörelser hade fokus på klass och omfördelning av inkomster så kan de nya sociala rörelserna ses som postindustriella, eller ”identitetsrörelser” med sitt fokus på livsstil och livskvalitet. De nya sociala rörelserna har ofta som mål att förändra individers idéer och agerande och förändra samhället direkt, utan att gå omvägen via politikens institutionaliserade processer. (Corte 2012; Sanell Waara 2012) Detta har i tidigare forskning kallats livsstilspolitik där förändring i sitt personliga agerande sker för den samhällsförändring man önskar. Som i Elizabeth Cherrys (2006) studie där veganer representerar en ny social rörelse som inte grundar sig i ändrad lagstiftning eller annan politik utan i vardagens handlingar som skapar livsstilsförändringar (Cherry 2006).

Att just agera efter sina övertygelser, där värderingarna leder till handling är ett bra exempel även för miljörelsen. *Intentional communities*, som ekobyar ofta klassas som, kan också ses som sociala rörelser eftersom de försöker förändra samhällets struktur och form till mer småskaliga och kollektiva organisationsformer och därigenom utmanar institutionella, organisatoriska och kulturella maktstrukturer (Ergas 2010; 35).

3.4.2 Kollektiv identitet

Även om det saknas en entydig definition av kollektiv identitet så trycker de flesta på att det finns en delad uppfattning av gemenskap, ett ”vi och dem”-tänkande som grundar sig att man delar verkliga eller föreställda egenskaper och erfarenheter som ett kollektiv. Flera definitioner understryker vikten av identitetsskapande processer. Något som inte framgår lika tydligt är att kollektiva identiteter ofta innehåller en känsla av kollektivt handlande. Det finns en hel del forskning som stödjer påståendet att deltagande är kopplat till hur starkt individer identifierar sig med rörelsens idéer och andra deltagare. (Corte 2012)

Grupperas kollektiva identiteter är skapade genom aktiva relationer och är ständigt i förändring. Kollektiva identiteter är formade av en gruppas skapande av mening och handling, där aktörerna erkänner deras kollektiva status och där både mål och handlande är kollektivt.

(Ergas 2010) Cherry (2006) argumenterar för att deltagande i den sociala rörelsen (i hennes studie veganer) är mer beroende av att ha stöttande sociala nätverk än viljekraft, motivation eller en kollektiv identitet där sociala och kulturella nätverk ger stöd för fortsatt handlande genom deltagande. Om man saknar ett socialt nätverk hamnar man lätt i en situation där ens ideal blir något man måste försvara. Det finns alltså ett samband mellan kollektiva identiteter och gemensamt handlande, ofta på samma plats, där båda stärks av varandra. (Cherry 2006)

Inom geografin har forskning om sociala rörelser inte skett under en särskilt lång tid, där geografer varit selektiva med de delar ur forskningen om sociala rörelser som använts. Samtidigt har forskningen om sociala rörelser inom sociologi och statsvetenskap inte sett betydelsen av ett geografiskt perspektiv med fokus på rum och skala för att analysera och utveckla teorier om sociala rörelser. Det finns en förståelse för att politisk mobilisering produceras och reproduceras inom ett rumsligt sammanhang som är viktigt att se till för att förstå sociala rörelser. Det finns även geografiska olikheter och skillnader i utvecklingen av sociala grupper och kollektiva identiteter som har att göra med möjligheten för sociala rörelser att tillgodogöra sig resurser, på vilken skala de sociala rörelser verkar och hur särskildheten hos olika platser påverkar deras möjligheter. (Ramutsindela 2009)

4. Metod

4.1 Inledning

4.1.1 Vetenskapssyn

För att uppnå studiens syfte behövs en ökad förståelse för livsval och de sammanhang där dessa handlingar sker vilket leder till att vi utgår ifrån ett hermeneutiskt synsätt. Hermeneutiken har som syfte att förstå forskningsproblemet med hjälp av inkännandet eller empatin vilket används av forskare som syftar till att öka förståelsen för människors val och agerande och resultaten handlingarna ger. (Thurén 2007)

4.1.2 Studiens ansats

Denna uppsats är både integrativ och systematisk då vi undersöker ett avgränsat rumsligt sammanhang, Skattungbyn, för att fördjupa vår kunskap om platsens betydelse för gröna livsval. Inom kulturgeografi utgår man ofta från antingen en systematisk eller en integrativ ansats. En systematisk ansats riktar sitt fokus mot ett avgränsat vetenskapligt ämne, som ekonomi eller miljö. En integrativ ansats har istället sitt fokus på ett avgränsat geografiskt område där man undersöker hur olika skeenden relaterar till varandra i ett rumsligt sammanhang. Dessa två synsätt behöver inte vara varandras motsatser utan kan med fördel komplettera varandra för att kunna öka sin förståelse om specifika skeenden. (Gren & Hallin 2003)

4.2 Metodval

4.2.1 Kvalitativa samtalsintervjuer

Eftersom syftet med uppsatsen är att undersöka platsens betydelse för människor som försöker leva grönare liv intresserar vi oss för individer med gröna hållbarhetsanspråk i Skattungbyn. Vi har valt kvalitativa samtalsintervjuer av respondentkaraktär som metod. Detta eftersom det är människors egna upplevelser och uppfattningar om platsen och hur den påverkar deras livsval som är av betydelse för uppsatsen (Esaiasson et al. 2012). Vi har ett fenomenologiskt angreppssätt för att få en förståelse om sociala fenomen utifrån respondenternas subjektiva livsvärld (Brinkmann & Kvale 2009). Samtidigt är det viktigt att påpeka att det inte är individerna i sig som är intressanta, utan de tanke kategorier de kan synliggöra. Samtalsintervjuer är fördelaktiga eftersom att de möjliggör följdfrågor och öppnar också upp för oväntade svar, vilka kan bidra till en djupare förståelse. (Esaiasson et al. 2012)

Intervjuer kan genomföras på många olika sätt. Brinkmann och Kvale (2009) beskriver hur *halvstrukturerade livsvärldsintervjuer* försöker förstå olika teman i den levda vardagsvärlden ur respondentens perspektiv (Brinkmann & Kvale 2009, 43). Uppsatsen utgår ifrån denna intervjuform eftersom en strukturerad intervju skulle låsa fast oss och därmed missa intervju svar som skulle kunna utveckla vår förståelse. En viss struktur behövs dock för att kunna svara på våra frågeställningar och därför utgår intervjuerna ifrån vissa förutbestämda teman (se Bilaga 1) i en intervjuguide som till viss del styrs av vår teoretiska ram. (Brinkmann & Kvale 2009)

För att få bakgrundkunskap om orten Skattungbyn genomfördes en intervju av informantkaraktär (för teman se Bilaga 2) där intervju personen, Kåre Olsson, användes som bakgrundskälla. Han introduceras närmre i avsnitt 5.2 och behandlas inte vidare i detta kapitel då han inte är en av respondenterna.

4.2.2 Direktobservation

En direktobservation genomfördes för att öka förståelsen om relationerna mellan invånarna i Skattungbyn och därigenom bidra till en bredare helhetsbild. Att göra en direktobservation motiveras genom att få fram information som människor inte gärna talar om helt öppet i samtalsintervjun då det kan ses som känsligt. (Esaiasson et al. 2012) Observationen av relationerna mellan, förenklat uppdelat, "ursprungsbefolkning" och "grönisar" sågs som intressant eftersom vi endast fick ta del av några "grönisars" bild av relationen under samtalsintervjuerna.

För denna observation var öppenheten med avsikterna dolda för att inte påverka människornas handlingar. Ett passivt deltagande i en bystämma med många personer gjorde att vi inte stod ut i mängden av människor vilket också minimerade påverkan av människornas agerande där och då. (Esaiasson et al. 2012) Respondenterna medverkade på mötet och visste därför vilka vi var, men inte det direkta syftet med observationen. Samtidigt var det inte dessa personers agerande som var observationens syfte utan snarare samspelet i gruppen som helhet. Det negativa med direktobservationer är att man inte fångar in människors bakomliggande intentioner till sina handlingar samtidigt som det är svårt att fastställa känslolägen, men eftersom observationen snarare användes som en krydda för att få en inblick i en del av det sociala sammanhanget i byn läggs inte så stor vikt vid detta. (Esaiasson et al. 2012)

4.2.3 Urval

Urvalet skedde i flera steg. Först valdes det geografiska området för fältstudien, Skattungbyn, eftersom det på orten finns en tradition av människor som lever sina liv med gröna hållbarhetsanspråk. Förutom det geografiska urvalet följde även ett urval av respondenter, vilket utgick från ett snöbollsurval där vi kontaktade en av respondenterna som gör grönnare livsval i Skattungbyn och genom denne fick kontakt med fler i byn (Esaiasson et al. 2012). Vi intervjuade fem respondenter som levte i Skattungbyn olika länge. Ingen av intervjupersonerna var bekanta för oss innan intervjun, vilket var en fördel då en kunde upprätthålla en vetenskaplig distans. (Esaiasson et al. 2012)

På förhand är det svårt att veta hur många intervjuer som behövs föra att uppnå studiens syfte. Ofta pratas det om teoretiskt mättnad och ett råd är att med ett väl genomtänkt urval inte intervjuar för många. Eftersom studien utgick från ett snöbollsurval så fortsatte vi helt enkelt att intervjuar personer tills vi kände att samma svar började återkomma och att vi fått ett flertal relevanta aspekter av det fenomen, gröna livsval, som undersöktes. Det som ofta brukar kallas för teoretisk mättnad. Som alltid, så kan man dock inte utesluta att nästa intervju hade gett en annan ingång. (Esaiasson et al. 2012)

4.3 Genomförande

4.3.1 Insamling av samtalsintervjuer

Den kvalitativa empiriinsamlingen baseras på samtalsintervjuer med fem respondenter i Skattungbyn. Dessa ägde rum hemma hos respondenterna som ledde till en bekväm och avslappnad stämning, vilket vi tror främjade intervjusamtalet. På så vis fick vi ut mycket från intervjuerna och möjlighet att okrystat ta del av deras livsvärldar. Intervjutillfällena spelades in med mobiltelefon. En inspelning påverkar alltid respondenten och det är svårt att till fullo veta hur svaren hade blivit utan en inspelning. Bedömningen var dock att inspelningarna inte påverkade svaren på något betydande sätt utifrån att mobiler inte känns främmande, till skillnad från en mikrofon, och att svaren vi erhöll både var av personlig karaktär och innehöll beskrivningar av vad som kan uppfattas av mer känslig karaktär. Alternativet att föra

anteckningar hade säkerligen lett till sämre och mindre detaljerade beskrivningar av personernas livsvärldar.

En i förväg strukturerad intervjuguide fanns med vid alla intervjutillfällen. Denna följdordning frångicks konsekvent under samtalen för att skapa en avslappnad atmosfär och användes snarare som ett stöd för att inte glömma teman som behövde besvaras. Intervjuerna varierade i tid mellan 60 och 90 minuter vilket visade sig vara fullt tillräckligt för att täcka studiens frågeställningar. Kortare intervjuer hade inte gett det djup som önskades av samtalen medan längre intervjuer troligtvis hade varit svårhanterligt inom tidsramen för denna uppsats. Under transkriberingarna skrevs samtalen ned ord för ord tillsammans med skratt och eftertänksamma suckningar.

4.3.2 Bearbetning av samtalsintervjuer

För att analysera empirin används en sammanfattningsteknik som underlättar materialtolkning på en konkret nivå. Till en början organiseras texten för att få en sammanhängande berättelse och struktur då intervjusamtalen inte följde en förbestämd ordning. Därefter organiseras texten enligt teman som valts för att besvara frågeställningar med hjälp av uppsatsens teoretiska ramverk. Efter denna organisering görs korsreferenser till andra intervjusvar. Syftet är då att göra jämförelser mellan olika intervjusvar och samtidigt koppla det till uppsatsens teori och tidigare forskning. Där sorteras svaren efter denna studies frågeställningar och ett antal teman som valdes utifrån teori, tidigare forskning och innehållet från intervjuerna. Det går då att se hur väl empirin kan förklaras av teorin. (Esaiasson et al. 2012) Namnen på respondenterna är anonymiserade för att minska risken för eventuella bekymmer för de intervjuade (Kvale & Brinkmann 2009).

4.3.3 Genomförande av direktobservation

Under fältstudiens gång fick vi under intervjuerna höra om de relativt spända relationerna mellan "ursprungsbefolkningen" och "grönisarna". Detta var något som kändes intressant vilket vi gärna ville undersöka närmre, eftersom relationen mellan dessa är en del av platsens sociala sammanhang.

Den utfördes på så vis att vi var åskådare på den årliga bystämman som ägde rum under fältstudien i Skattungbyn. I och med att det var en fullsatt lokal kunde vi passivt observera relationerna utan att påverka människornas agerande. För att inte glömma vad vi såg som viktiga iakttagelser fördes anteckningar. Efter bystämman skrevs observationen i text. Observationsresultatet jämfördes med empirin från samtalsintervjuerna och kunde på så sätt bekräfta och fördjupa bilden och förståelsen för det sociala sammanhanget i byn.

4.4 Validitet och reliabilitet

Esaiasson et al. (2012) definierar validitet på tre sätt som brukar används synonymt.

1. Teoretisk definition och operationell indikator överensstämmer.
2. Det är en frånvaro av systematiska fel.
3. Att vi mäter det vi påstår.

Definitionerna i 1 och 2 kan delas in i begreppsvaliditet och definition 3 som resultatvaliditet där god begreppsvaliditet tillsammans med hög reliabilitet ger en god resultatvaliditet. Alltså att frånvaron av systematiska och osystematiska fel leder till att vi undersöker det vi påstår (Esaiasson et al. 2012). Gällande den tredje definitionen om det vi mäter är det vi påstås mäta är ogiltigt i kvalitativ forskning om den inte resulterar i siffror. Därför kan man enligt Kvale &

Brinkmann (2009) istället titta på om metoden undersöker vad den avser undersöka. (Kvale & Brinkmann 2009)

Begreppsvaliditet avser hur väl "översatta" de teoretiska begreppen är till operationella indikatorer, alltså hur väl teorierna och frågorna i samtalsintervjuerna överensstämmer. Det som kan ge problem med validiteten är när avståndet ökar mellan de teoretiska begreppen och de operationella indikatorerna. (Esaiasson et al. 2012) I denna uppsats ligger de teoretiska begreppen till viss del på en hög abstraktionsnivå, som socialt kapital och platskänsla. För att öka möjligheten att följa den röda tråden från abstraktion till operationalisering finns i slutet av teorikapitlet en sammanfattning där vi redogör för användningen av teorin och i bilaga 1 och 2 finns intervjuguider.

Bristande reabilitet kommer oftast från slump- eller slarvfel vid samtalsintervjuerna och den efterföljande bearbetningen. För att minska felen så har intervjuerna spelats in. Dessa har sedan transkriberats ord för ord och med suckar och liknande för att fånga sinnesstämningen. Transkriberingen skedde även i anslutning till att intervjuerna var klara. Detta för att undvika tolkningsproblem och missförstånd och för att minnas situationen bättre. För att minska missförstånd genomfördes och transkriberades två av intervjuerna innan övriga skedde. Dessa var även längre för att kunna precisera och förbättra intervjuguiden till de efterföljande intervjuerna. Att båda som skriver denna uppsats deltog vid intervjuerna, läst transkriberingar och sammanfattningar av intervjuerna minskar också risken för feltolkningar av respondenterna. Utifrån detta anser vi att uppsatsen har en såväl god begreppsvaliditet där vi visar hur vi undersöker det vi ämnar undersöka, som reabilitet där vi vidtagit flera åtgärder för att minimera risken för fel, vilket leder till en hög resultatvaliditet.

4.5 Metoddiskussion

En alternativ metod skulle vara att jämföra eller undersöka fler platser än bara Skattungbyn, vilket skulle kunna synliggöra generella samband för platsens betydelse och därmed ge en högre reabilitet. En sådan studie skulle dock inom denna tidsram försvåra möjligheten till att studera fenomenet på djupet för att hitta orsaker, samband och sammanhang, vilket vi för att uppnå nuvarande syfte behöver göra.

En jämförande studie mellan två platser inom denna uppsats tidsram skulle i så fall behöva byta metodval från samtalsintervjuer till frågeundersökningar i exempelvis enkätform, som uppskattningsvis inte blir lika tidskrävande då man kommer ifrån bland annat transkriberingstid. Frågeundersökningar ställer ofta standardiserade frågor till skillnad från samtalsintervjuernas interaktiva samtal mellan forskare och intervjuperson. I frågeundersökningarna blir då svaren fastlåsta på ett sätt som vid en samtalsintervju går att anpassa vid varje intervjutillfälle. Även om det inte behöver vara förutbestämda svarsalternativ i en frågeundersökning skulle även öppna frågor missa möjligheten till följdfrågor. Det ses i denna typ av studie som väldigt negativt då det är svårt att i förväg konstruera heltäckande frågor kring människors tanke- och livsvärldar. (Esaiasson et al. 2012) Något man däremot skulle komma ifrån genom frågeundersökningar i exempelvis post- eller webbenkätform är intervjuareffekter. Detta skulle exempelvis kunna vara att respondenterna vid en samtalsintervju anpassar sina svar till vad de upplever förväntas av dem, vilket Esaiasson et al. (2012) menar är svårt att göra något åt (Esaiasson et al. 2012).

Valet att hålla sig till en plats för att tidsmässigt kunna ägna oss åt djupa samtalsintervjuer har gjorts medvetet för att på bästa sätt besvara uppsatsens syfte och frågeställningar. Den

fördjupade kunskapen värdesätts för att mer detaljerat få insyn i tanke kategorier kring platsens påverkan på dessa människors gröna livsval.

4.6 Källkritik

Denna studie är av respondentkaraktär vilken inte bygger på källkritik, då det är människors upplevelser och uppfattningar om olika företeelser vi vill komma åt. Dessa kan aldrig sägas vara något som är sant eller falskt. Det som däremot kan vara svårt är att verkligen komma dem nära för fånga deras tankevärldar. Av den anledningen är det viktigt som uppsatsförfattare att inte ha förutfattade meningar och fördomar om hur respondenterna borde svara. (Esaiasson et al. 2012). På samma gång är det viktigt att påpeka att man som forskare alltid påverkar intervjupersonerna. För att begränsa den påverkan har vi studerat intervjuteknik i *Den kvalitativa forskningsintervjun* av Steinar Kvale och Svend Brinkmann.

Det man däremot kan fundera över är ifall resultaten skiljt sig om vi intervjuat andra respondenter i Skattungbyn. I och med att de flesta nuvarande respondenter är i relativt liknande livssituationer, trots olika ålder, kan man tänka att människor med annorlunda livssituationer gett studien en ny bild. Ett exempel skulle kunna vara att någon av respondenterna haft småbarn, vilket troligtvis skulle påverka deras syn på platsen de lever på. Vi fick dock en någorlunda insyn i detta i vår studie av den äldsta respondenter som gav oss ett historiskt perspektiv med erfarenheter från att vara småbarnsmamma i Skattungbyn till att idag vara pensionär där.

Litteraturen till teori och tidigare forskning bygger på ett flertal olika sorters källor, som vetenskapliga artiklar, avhandlingar och statliga rapporter, vilka vi tagit fram genom relevanta sökord på akademiska databaser, som Scopus eller från Google Scholar och Göteborgs Universitetsbiblioteks sökmotor Summon. I övrigt har vi fått fram litteratur genom tips från vår handledare och genom att litteraturen blivit refererad till i andra böcker och artiklar som rör ämnet.

5. Resultat

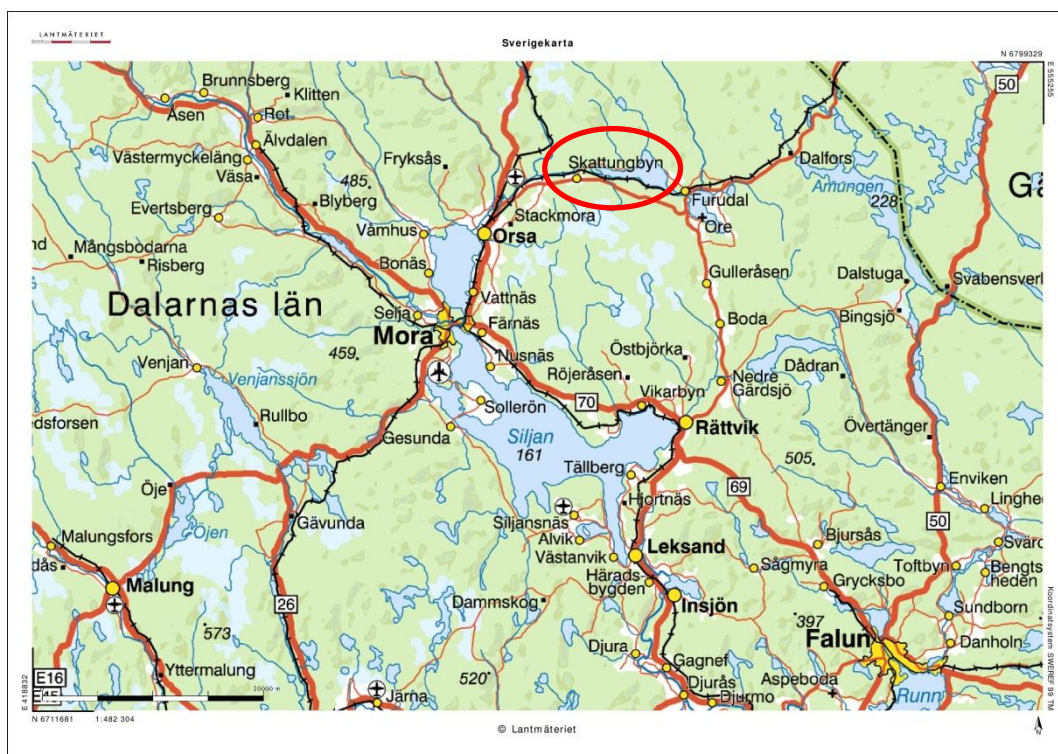
5.1 Inledning

I detta kapitel sammanställs den insamlade empirin från intervjuerna i Skattungbyn som ordnas efter rubriker som kopplar till frågeställningarna. Innan resultatet presenteras inleds avsnittet med en presentation av Skattungbyn liksom uppsatsens respondenter. Då det visade sig under intervjuernas gång att alla respondenter läst folkhögskolekursen i Skattungbyn ges även den utrymme i den inledande delen av detta avsnitt.

5.2 Områdesbeskrivning

5.2.1 Skattungbyn

Skattungbyn är beläget i Siljansringens nordsluttningar mot Oreälven i norra Dalarna. Byn karaktäriseras av en gammal och bevarad bebyggelsestruktur och ett välbevarat äldre odlingslandskap med stora natur- och kulturvärden. Från byn har man utsikt över skogslandet Finnmarken i norr och sjön Skattungen i öster. Det småkuperade landskapet i byn är variationsrikt med en blandning av brukad mark, äldre ängsmark och lövskogsdungar. I sällskap av ett par bäckar korsar flera mindre vägar odlingsmarken i byn. Hela platsen där byn ligger är värdefull ur flera aspekter och ligger inom riksintresse enligt 3 kapitlet Miljöbalken för naturvård, kulturmiljövård samt friluftsliv. (Länsstyrelsen Dalarna 2003)

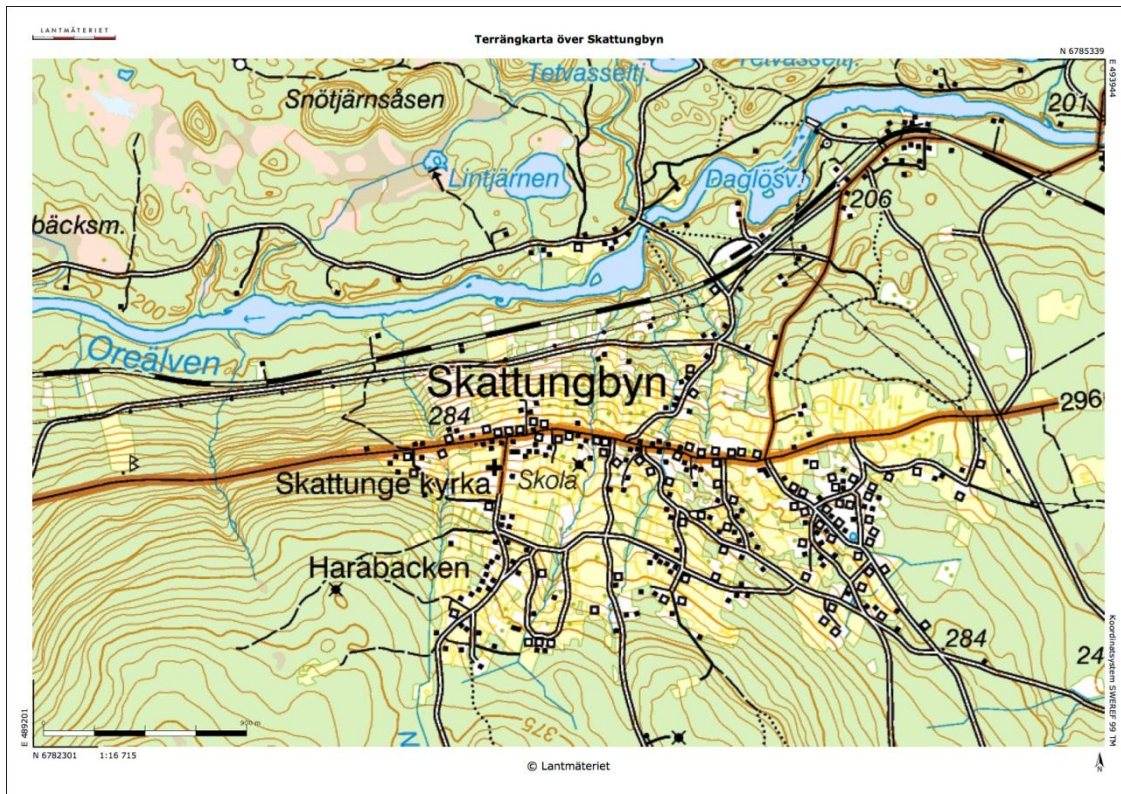
Figur 2: Karta över Skattungbyns lokalisering i Dalarna. (Lantmäteriet.se)

I Skattungbyn bor ungefär 350 personer¹ och enligt Kåre Olsson många människor med ett aktivt engagemang för platsen de bor på och sin egen utveckling i samklang med den. Bebyggelsestrukturen är relativt tät och det är gångavstånd till det mesta i byn. Olsson

¹ Antalet invånare 2010 var 295 invånare enligt SCB. Både Kåre Olsson och respondenterna berättar dock att det bor runt 350 invånare fyra år senare.

berättar att det i Skattungbyn finns en stark kultur av gemensamt agerande som bygger på förtroendekapital mellan invånarna. Han menar att agerandet styrs av en drivkraft att man tar saken i egna händer. Man är i byn bra på att organisera sig lokalt för att få olika problem och frågor lösta. Det finns en anda att göra saker tillsammans. (Olsson 2014)

I byn finns en kooperativt ägd lanthandel, Skattungehandeln, som byborna tillsammans bildade en ekonomisk förening för att rädda, då den tidigare ägaren inte kunde ha affären kvar. Där går det även att beställa varor från såväl apotek och systembolaget. De varor handeln inte säljer kan man få tag på hos Slåttergubben som är en medlemsägd ekologisk inköpsbutik. Utöver detta finns några gårdsbutiker och en stor ideellt driven bytesbutik, också kallad gratisbutik eller freeshop, där man kan lämna och hämta kläder och olika prylar. Friskolan i byn är även den bildad av invånarna då kommunen lade ner den kommunala skolan. I övrigt finns förskola och äldreboende. I Skattungbyn finns också en gemensam bybastu med tillgång till dusch och tvättstuga för invånarna som inte har rinnande vatten i sina bostäder. (Tillväxtanalys 2011) Då det råder bostadsbrist i Skattungbyn är det många människor som bor i små hus på hjul, eller vagnar, på olika gårdar och marker.

Figur 3: Terrängkarta över Skattungbyn. Kartan visar på den relativt täta bebyggelsestrukturen. (Lantmäteriet.se)

5.2.2 Skattungekursen

Mora Folkhögskola driver sedan 38 år kursen Ekologisk odling och hållbar livsföring i byn som tidigare hette Resursbevarande försörjning, också kallad Skattungekursen eller kursen. Skattungekursen är inriktad på de villkor och utmaningar landsbygdslivet innebär och ger praktiska kunskaper i hur man lever på ett miljövänligt sätt, tillsammans med naturen och andra människor (Mora Folkhögskola, odatert).

Kursen startades på 1970-talets senare hälft av Kåre Olsson, fil dr i organisk kemi. Under den tiden arbetade han inom humanekologi och var intresserad av samhällets organisering, vilket var anledningen till att han hamnade i Skattungbyn. Där fanns lång tradition av god

samhällsorganisering på lokal nivå som intresserade honom. Kåre berättar att man långt tillbaka i tiden arbetade med slipstenstillverkning under hårda förhållanden där man tvingades samarbeta för att nå resultat. Han menar att samarbetsandan är något som lever kvar bland invånarna och är samtidigt en förutsättning för byns överlevnad. (Olsson 2014)

Kåre Olsson hade kontakt med Mora Folkhögskola och anordnade sommarkurser år 1976 och 1977 med inriktning på odling. Eftersom man inte hann mycket på en månad planerades en helårskurs som startade år 1978 med inriktning på människans grundläggande behov såsom mat, kläder och husrum och hur man tillgodoser dem. Idén var att lära sig detta genom att göra och inte genom att höra. Något som var viktigt var att det skulle vara på riktigt. Blev det inga potatisar skulle man få rätta dieten därefter. Det skulle göras i en äkta grupprocess där individerna gemensamt fick bestämma hur man skulle gå till väga, men då också ta konsekvenserna av handlingarna. (Olsson 2014)

Något som var fördelaktigt för kursens lokalisering i Skattungbyn var att väldigt mycket traditionell kunskap i bland annat odling och hantverk av alla möjliga slag i stor utsträckning levde kvar i byn. Att dessa kunskapsfyllda människor också ville lära ut möjliggjorde en folkbildning av det slag Kåre intresserade sig för. Han ansåg nämligen att samhället i stort höll på att bli för specialiserat och såg ett behov av ett komplement till den vanliga skolan där man skulle fokusera på den enskilda individens utveckling. (Olsson 2014)

Kåre Olsson berättar att man på 1970-talet precis som nu såg en allt tilltagande urbanisering och en allt mer utarmad glesbygd. Även Skattungbyn avfolkades och följde mönstret som fanns på många andra håll i Sverige. (Olsson 2014) Idag är Skattungbyn den enda orten i Orsa kommun som växer befolkningsmässigt och Kåre menar att det är Skattungekursens förtjänst (Orsa kommun 2012; Olsson 2014).

5.3 Vilkas livsvärldar baseras studien på?

Nedan följer en presentation av uppsatsens respondenter. Personernas namn är utbytta och för att visualisera det används vid den första presentationen citationstecken som inte kommer att följa i den löpande texten. Att vi fortfarande använder namn är för att få en personlig karaktär som känns relevant vid en studie där människors livsvärldar är utgångspunkten.

“Anna” är i 30-årsåldern och har bott i Skattungbyn i tre och ett halvt år. Hon kommer ursprungligen från en liten ort i Hagfors kommun i Värmland. I Umeå pluggade hon till Jägmästare och arbetar idag heltid på Skogsstyrelsen i Mora. I övrigt har hon tidigare bott i bland annat Göteborg. När hon ett tag pendlade mellan sin hemort och Umeå kom hon fram till att den vackraste vägen var den genom Skattungbyn. Det fysiska landskapet i Skattungbyn tillsammans med känslan att det fanns människor med liknande värderingar lockade Anna till byn. Ett antal år senare fick hon ett jobberbjudande i Mora och flyttade dit. Hon har även läst Skattungekursen.

“Bea” är även hon i 30-årsåldern och har bott i Skattungbyn sedan 2011. Hon är uppväxt i strax utanför Sundsvall och har bott i Göteborg i ett flertal år där hon bland annat studerade vid Göteborgs Universitet. Bea lönearbetar med olika småjobb. Just nu för Naturskyddsföreningen med ett projekt om lokal mat och energi i Mora och för Mora Folkhögskola med en distanskurs i permakultur. Hon åker ofta och håller föredrag för odlingsgrupper eller andra för att inspirera människor.

“Calle” är i 30-årsåldern, kommer ifrån Stockholm där han arbetade som snickare, och gick Skattungekursen år 2009. Efter det flyttade han ifrån byn för några år då han bland annat pluggade om hållbar utveckling i Uppsala. Sedan snart ett och ett halvt år har han nu bott i Skattungbyn. Han har ett eget företag med en vän där de arbetar som snickare och lönearbetar när han behöver men eftersom han lever billigt blir det inte särskilt mycket.

“David” är i 20-årsåldern och kommer ursprungligen från Lycksele. Han flyttade till Stockholm för att gå gymnasiet och har efter det rest mycket och bott i olika länder. Efter en rad påverkande händelser ville han satsa på en och samma plats och hamnade i Skattungbyn för att läsa kursen och har bott i byn sedan dess. Han har läst många olika universitetskurser och läser idag ca 75 % på distans. I övrigt arbetar David ideellt med ett integrationsprojekt i Orsa som heter Odlå för mångfald.

“Frida” är i 70-årsåldern och har med ett avbrott på sju år bott i Skattungbyn sedan 1979, då hon gick kursen. Efter fyra år i byn blev hon och hennes partner, som hon träffade på kursen, bostadslösa och flyttade till familj i Karlskoga. Under den tiden längtade de hela tiden till något på landet och till slut insåg de att det var just Skattungbyn de saknade och flyttade tillbaka 1990. Idag är Frida pensionär men fortfarande aktiv i olika föreningar i byn. Dessutom har hon ett uppdrag som kurator på Skattungekursen.

5.4 Gröna motiv i Skattungbyn

5.4.1 Sammanflätade motiv bakom gröna livsval

Respondenterna är rörande överens om att man ska göra saker i livet som man mår bra utav. Att låta livet ta form i den riktning man anser är rättvis för en själv, för andra människor och för miljön. Det finns många orsaker bakom valen att försöka leva grönare liv. Ofta är orsakerna sammanflätade.

För Fridas och Annas del är intresset och engagemanget för miljön hela tiden med i baktanken. Frida blev starkt påverkad av 1970-talets miljödebatt och hamnade i Skattungbyn genom en väninna som gick kursen. Anna pratar om hur hon vill leva ett gott liv i samverkan med planeten. När vi pratar med henne lägger hon handen i gräset och menar att naturen är något helt fantastiskt vackert som vi människor måste ta hand om. För att vi ska kunna fortleva måste vi vara klokare och långsiktigare i hur vi betar oss, hur vi lever våra liv.

”Jag vill med mina handlingar verka för att mina barn eller generationer efter mig, andra livsformer, andra varelser som lever idag att deras generation efter dem ska kunna fortleva i livskraftiga bestånd. Vi ska kunna ha det bra här.” – Anna

Anna beskriver hur viktigt det är att leva på ett sätt som inte tär på kommande generationer. Bea pratar om hur vi i väst lever på ett sätt som belastar människor och vår planet väldigt mycket. Att vi utnyttjar tillfället att andra kan leva billigt åt oss och att vi konsumerar och förbrukar resurser på ett sätt som inte är hållbart i längden. När hon funderar på hur vi borde leva för att allt inte ska gå åt pipan kommer hon ständigt in på självförsörjningstankar. Av den anledningen lever hon idag ett enklare liv, för att det kräver mindre resurser.

Det var ett ifrågasättande av det rådande samhällssystemet och en känsla av att saker inte går rätt till som var startskottet till David omställning. Människor var inte så lyckliga som han trodde när han växte upp.

”Man växer upp med någon sorts illusion om det jämställda och perfekta Sverige och när det bryts ner när man blir äldre vet man inte riktigt vart man ska ta vägen.” – David

David hade en tydlig plan med sitt liv och skulle studera till läkare. När han efter att ha fått många nya perspektiv och insikter under sina resor kom han fram till att man bara läker människors symptom på sjukhusen och inte åtgärdar orsakerna, att vår livsstil spelar stor roll för vår psykiska och fysiska hälsa, letade han sig vidare och läste hållbar samhällsutveckling i Stockholm.

”Det var nog det som var den största drivkraften, att hitta ett hälsosamt och hållbart levnadssätt. Det kommer mycket in i maten och odlingen, att försöka äta det som kommer ifrån jorden här. Men också ett socialt, mentalt och andligt välbefinnande.” – David

Varför han väljer att leva som han gör tror David har att göra med att han bodde och jobbade på olika gårdar i små samhällen runt om i världen. Där såg han ett annat socialt samspel som han tyckte var mycket mer givande än att vara i en stad. Han tror det var det som fick honom att känna ett sammanhang med både naturen och människor. David har tänkt en hel del på att leva grönt eller hållbart. För honom är kategoriseringen av ett liv svår. För honom är hans livsstil inte är grön i den meningen att han inte tär på ekosystemen och jordens resurser. Så länge han konsumerar saker som kräver mineraler, olja, plast eller vad som helst så tär det på jorden. Däremot tror David inte att det på ett socialt hållbart sätt går att leva ett sådant liv idag. Han tror att det är en process som hela samhället måste vara med på om vi vill ha kvar välfärd, kommuner och en form av stat. Att han och många andra på något sätt kan ta ett första steg dit, att försöka få med sig en kultur och experimentera för att hitta mer hållbara sätt att leva på. David säger att vi absolut inte är där än. För honom handlar det mer om att hitta något som känns rätt och närmare verkligheten.

Calle genomgick en slags kris. Han jobbade mycket och funderade om det var allt som fanns. Många ställer sig frågan om vad man mår bra av, vad som är meningen. Calle tror att vi ofta är upptagna med att lyssna på samhället och andras önsknings eller vad man tror att andra önskar av en. Man går emot sig själv och då måste det gå sönder någonstans. Få orkar lyssna på svaren. Krisen gjorde att han lyssnade tillslut. Calle frågar sig om meningen med livet är att bara arbeta och göra av med pengar? Och konstaterar att man inte blir rikare, bara fattigare på tid.

Tiden att leva är ett av skälen varför Calle lever som han gör i Skattungbyn. Calle beskriver att för honom är det viktigare att kunna dricka kaffe på trappan med en god vän och ha ett fint samtal än att kunna köpa en ny bil. I dagens samhälle är vi ofta fokuserade på nästa grej, att det alltid är det nästa som är bra. Han tror att han kan få ett rikare liv själsligt snarare än materiellt genom sitt sätt att leva, vilket han sätter ett större värde på.

5.5 Gröna livsval i Skattungbyn

5.5.1 Boende

Alla respondenter pratar om bostadsbristen i byn, ända sedan Frida gick kursen år 1978. Calle berättar att det finns många tomma hus, men att människor inte vill sälja av olika anledningar. Anna berättar att det finns starka släkter i byn och att många hus endast används som

sommarbostäder. Av den anledningen måste man skapa sina egna möjligheter för att kunna bo kvar i byn när man läst klart kursen och inte kan bo i elevhemmen som folkhögskolan hyr ut. Frida berättar om människor som bodde i militärtält under hennes första tid i byn på slutet av 1970-talet och efter tälten har det varit vagnarna som dominerat som de mest utstickande bostadstyperna.

Anna bor istället i ett före detta hönshus som är ombyggt till människobostad på totalt 18 kvm. Hon ser det som ett sovrum, vardagsrum och kök. Fast det egentligen är ett enda stort. Calle bor granne med och på samma gård som Anna. Även han bor litet i en vagn, eller hus på hjul, som han byggt själv med hjälp från bland andra Anna. Att bo i ett hus på hjul grundar sig, förutom bostadsbristen, i att Calle saknar egen tomt och att det är svårt att få bygglov. Både Anna och Calle har vedspis som värmekälla där de också tillagar sin mat. De får elektricitet från boningshuset där deras hyresvärdinna bor, som även hon gått kursen ett antal år tillbaka. Eftersom de inte har rinnande vatten hämtar de vatten ifrån hennes hus som bara är några meter ifrån deras bostäder på gården. De betalar hyra för gårdsplatsen, elektricitet och vatten. Calle och Anna delar ett urinseparerande torrdass som står på gården. Urinen späds ut med vatten och används som näringstillförsel till odlingarna de har på gården.

Figur 4: Hönshus ombyggt till människohus i Skattungbyn.
(Foto: Johanna Norelius)

Även David bor i ett hus på hjul fast på ett annat ställe i byn tillsammans med sin partner. Likt Calle och Anna betalar de för vatten och elektricitet samt internet som de får från grannen. Han berättar att det till en början mest var som en romantisk och rolig grej men att han med tiden växt in sig och utvecklats med hemmet. Tillsammans med sin flickvän har de byggt till det ena och det andra och nu ser det ut att vara ett komplett hem.

”Att öka sin standard och välfärd har gett en sådan tacksamhet och förståelse för det man har. Jag kan rekommendera det för alla att leva utan de här självklarheterna ett tag för att förstå vad det innebär.” – David

David säger att det är som en slags mänsklig utveckling från att ha ingenting till att efter någon månad ha el, internet och ugn. Bea hyr tillsammans med sin pojkvän två rum i ett hus

på en annan gård högre upp i byn. Huset är en gammal bagarstuga från 1860-talet som vedeldas för värme, utan badrum och toalett. Huset har rinnande vatten, men endast för disk. Dricksvatten hämtas från en källa och torrdass finns på gården. Eftersom elektricitet behövs när man jobbar inom penningekonomin har huset el, annars hade Bea önskat leva utan det. Hon menar att det utan el blir ett annat lugn och ger en högre kontakt med naturens egna rytmer. Överlag känner hon att hon lurar sig själv med elen, att hon är vaken längre om kvällarna på grund av ellampors sken. Innan nuvarande boende bodde även Bea i en vagn som däremot var undermålig som vinterboende.

Frida bor, till skillnad från de andra som vi intervjuat, i ett relativt stort hus med kvaliteter som för de flesta i samhället är standard. Däremot har de ett toalettsystem som separerar urinen, just för att kunna använda det som näringstillförsel till odlingarna. När de år 1990 flyttade tillbaka till byn hade de ingenstans att bo. De bodde först i husvagn och sedan hos den ena och den andra. Till slut, två år senare, fick de en tomt som de kunde köpa och Frida och hennes partner lät då bygga ett hus som skulle vara det bästa ur miljösynpunkt och har bott där sedan dess.

Alla har under åren de bott i Skattungbyn flitigt använt bybastun för tvätt av sig själva och sina kläder. Bybastun används fortfarande frekvent av alla respondenter förutom Frida som idag har rinnande vatten i sin bostad. I framtiden är det flera av respondenterna som önskar köpa en bit mark där de kan bygga sitt egna hus. Anna vill ha en egen gård för att kunna ha djur och Calle tänker sig att han ska flytta sin vagn till ett eget ställe och sedan bygga ett permanent hus där. David vill helst inte tänka på framtiden eftersom det gör det svårare för honom att vara i nuet. Han tror i alla fall att han kommer bo kvar i Skattungbyn. Den enda som i dagsläget pratar om att flytta ifrån Skattungbyn är Frida som gärna vill komma närmre sina barnbarn i Stockholm. Men det tar emot eftersom det för henne känns motigt att flytta ifrån en plats hon trivs så bra på.

5.5.2 Arbete

Frida, som är pensionär, har ett uppdrag att vara kurator på kursen och därför lägger hon ner tid på att lära känna kursarna så det ska kännas bekvämt om de behöver prata. Det är något hon värdesätter eftersom hon då får lära känna de nya kursarna varje år. Hennes möte med ungdomarna i byn är inspirerande. De har fortfarande så mycket kraft och entusiasm. Hon tror också att de upplever henne som en inspirationskälla eftersom hon är ett levande bevis på att det går att fortsätta leva efter sina gröna värderingar även fast man blir äldre.

I Skattungbyn finns i övrigt inte många tillfällen till lönearbete, utan det är pendling som gäller. För Calle är fördelen med att bo enklare och billigare att slippa pendla. Att vara borta från hemmet längre perioder och arbeta till exempel veckovis för att kunna bo kvar tycker Calle känns tokigt och inget han skulle må bra av. Han minskar hellre sina utgifter än att vara tvungen att öka inkomsterna. Calle menar att det mest radikala man kan göra är att inte lönearbeta heltid. Han vill hellre ha tid till att göra bra saker på lokalplanet. Bea berättar att hon har möjligheten att arbeta både i hemmet, men också på kontor i Orsa eller Mora eftersom hon idag arbetar med flera olika projekt.

David pratar istället om att han har en önskan om att lönearbeta mer än vad han idag gör. Han är tacksam över det samhälle och de delar av välfärden vi har och tror inte att man kan koppla bort sig helt. Målet är inte att göra motstånd och bryta sig ur samhället. David känner istället att han strävar mot ett hållbart, öppet och mångkulturellt samhälle. Den som lönearbetar heltid av våra respondenter är Anna som pendlar till Skogsstyrelsen i Mora. Hon berättar att hon vill vara en del av samhället även fast det finns många brister i samhällsstrukturen. Anna

tydliggör att målet snarare är att hon vill nå fram till det fina där framme. Målet är i sig inte krossa det dåliga som står i vägen just nu.

5.5.3 Mat och materiella behov

Respondenterna odlar. Vissa mer än andra. När vi intervjuar Bea kommer det några grannar som bor i vagnar ovanför gården. Med Bea har de en studiecirkel i odling. I flera av våra intervjuer så framgår det att man odlar på flera ställen, inte bara vid sitt hem. Förutom all mark som finns på gården där Bea bor och har mycket av sin odling, så har hon även höns tillsammans med sin hyresvärdinna, varifrån de dagligen får ägg. När Anna ska berätta hur får sin mat svarar hon kort.

“Hemodlat och bortdumpstrat och bortköpt.” – Anna

Vad gäller dumpstring så görs det främst i Orsa eller Mora. Dumpstring är när man tar fullgod mat som affärer slängt av olika anledningar som exempelvis utgången datum eller stötskador. Det bortköpta är den mat som köps i affär. Den inhandlas främst i Skattungehandeln, vilket är en prioritering nästan alla respondenter har. Affären är ständigt är nedläggningshotad och beroende av trogna kunder. David berättar att hans naturliga prioritering för att få mat är att först ta det som odlas, sedan gå till Slättergubben, efter det Skattungehandeln och i sista hand till Coop i Orsa.

Något respondenterna är positiva till är gratisbutiken i byn där de kan få tag på kläder och olika prylar som de kan tänkas behöva. Anna berättar att man kan se folk på byn som har kläder hon hade veckan innan. De flesta använder dock butiken idag för att lämna saker de inte längre är i behov av eftersom de bor trångt. Något både Bea och Anna pratar om är att de har känt behov av att handla nya kläder att ha på deras arbeten. Kläder som de annars gärna hittar på loppisar. Respondenterna vill på olika vis ta avstånd från konsumtionssamhället eftersom de ser att vi på ett ohållbart sätt använder jordens resurser. Calle tror att man måste komma bort från ett samhälle där alla bara konsumerar, till ett samhälle där människor skapar, förändrar, förädlar och förbättrar. Där vi lagar, reparerar och återanvänder. Bea pratar om att det är viktigt med utbildning eftersom mycket av ansvaret för konsumtionsvanorna idag ligger på individen.

”Jag önskar att fler människor kan se vilka fler värden de skulle få i livet om de inte bara strävar efter materiella värden.” – Bea

Hon vill nå ut till människor för att visa på vilka värden ett enklare liv för med sig. För att ta de stegen tror Bea att det krävs att man har viss trygghet i bakgrunden, att man vuxit upp med de flesta materiella behoven tillfredsställda. Annars blir inte enkelheten självvald och värdefull utan bara en fattigdom.

Något som blir tydligt vid mötet med respondenterna är att tid för tanke och umgänge med vänner är viktigt. Att leva enklare - där tid även går åt till att hämta vatten, elda för att få fart på spisen till matlagning och värme - är egentligen att leva svårare menar dock Anna. Men samtidigt är det något de alla verkar värdesätta. Calle berättar att hans dagliga uppgifter är meningsskapande och tror att ohälsan i dagens samhälle mycket beror på att kopplingen mellan vad man gör och ens omvärld känns som ett vakuum. I och med att alla läst Skattungekursen har de fått lärdom om hur de ska leva sparsamt och många lönearbetar inte mer än vad de behöver eller känner att de vill.

5.5.4 Resor

Respondenterna reser i olika utsträckning ifrån Skattungbyn. David reser ganska mycket. Mestadels till skolor han läser universitetskurser ifrån. Just nu går han en kurs som heter ”Agera utan att diskriminera” i Stockholm där han är varannan månad. Utöver det har han även mycket familj och vänner i huvudstaden. Han tycker det är givande att åka ifrån Skattungbyn ibland för att få perspektiv på hur han bor. För honom är det viktigt att se världen utanför men han känner däremot inte att han har ett behov att komma ifrån och komma till staden eftersom det hela tiden är så mycket han vill göra och händer i byn. Snarare tycker han tiden är otillräcklig. Frida reser även hon en del till Stockholm för att vara med sina barnbarn.

Calle reser sällan ifrån Skattungbyn. När han väl gör det reser han oftast till Stockholm där han har vänner och familj, men en resa till dit utgör nästan halva månadsbudgeten. Det finns samåkningslistor i byn som kan vara till nytta för att minska kostnaderna.

5.5.5 Motstånd mot normer?

Anna berättar att hon ibland fått försvara sina livsval eftersom hon på vissa plan går emot normen. Samtidigt blir hon ändå glad av att utmana människor genom sitt sätt att leva. Att hon, som är högutbildad och har relativt hög lön, väljer att leva på ett annat sätt än normen och ändå mår bra. Anna anser det viktigt att berätta för människor utanför för att visa att det finns möjligheter till ett val som de själva skulle kunna göra om de vill. Även Bea och Calle tycker det är viktigt att sprida kunskap till fler, att synliggöra ett alternativt eller grönare liv.

David tror att han provocerar vissa människor genom sitt sätt att leva och de ska ursäktas sig med att de minsann köper ekologisk mjölk. David menar att alla vet att våra liv tär på andra samhällen och naturen. Alla måste förhålla sig till det på något sätt. Han pratar om hur många hela tiden har något att skylla på och att så fort man tar ett personligt ansvar så är det svårt för andra att hantera det. Men David försöker att inte lägga så mycket energi på det. Han tillägger att alla människor har olika förutsättningar att agera grönare. Han känner sig privilegierad att han är vit man, ung och varken har barn eller skulder.

Calle vill minska sitt beroende av samhällssystemet och menar att han gör det genom att odla sin egen mat. Han hade redan från början en önskan om att komma bort från normen vilket i sig blir som ett motstånd. Däremot är det inget han går runt och tänker på.

“Det är väl det där när man kommer bort ifrån att revolution är en man med skägg som står med en AK-4:a uppe på en mur och inser att det är när man sitter och gräver i trädgården och fikar med sina vänner. Då har man kommit långt.” – Calle

Calle menar att motstånd inte alltid sker som något separat från sin vardag. Bara att leva som man vill kan även det vara ett sätt att förändra samhället. Bea menar att det i Skattungbyn är norm att odla och leva enklare och att det därför inte känns som att man gör något konstigt eller annorlunda. Hon berättar att attityderna mot Skattungbyn från människor utanför förändrats till att man nu ser upp till dem som bor där. Hon har till exempel fått positiva reaktioner från människor som jobbade på näringslivskontoret i Orsa där hon nyligen arbetade med ett projekt. Bea känner mer att hon är en representant för något som fler vill eftersträva.

5.6 Sociala och fysiska sammanhang i Skattungbyn

5.6.1 Skattungbyns sociala sammanhang

Skattungbyn har flera sociala sammanhang som har betydelse för möjligheten att leva grönare. Från intervjuerna har sex teman framkommit som presenteras utförligare nedan. Folkhögskolekursens betydelse, relationen mellan ”grönisar” och ”ursprungsbefolkningen”, att det finns en tradition av att organisera sig och leva billigt i byn, att det finns ett utbyte av tjänster och kunskaper, att det är många människor med liknande värderingar i byn och att flera inte arbetar heltid i ett lönearbete.

Skattungekursen ger ett flöde av människor in och ut ur byn vilket är viktigt eftersom det ger nya tankar, möjligheter till kärlek, till vänskap och är orsaken bakom den positiva befolkningsutvecklingen. Kursen har också gett kunskaper i just att överleva på små och egna resurser och att lära sig samarbeta, vilket respondenterna trycker på är viktigt för att byn ska fungera och vara en bra plats att bo på.

För byn tror Frida att kursen betytt dess överlevnad. Hon berättar att när hon kom till Skattungbyn på 1970-talet så var det ett otroligt litet antal elever i skolan där hennes son började. Hon menar att den verkligen var nedläggningshotad. Det var mest äldre som bodde i byn i övrigt men i och med att kursarna började stanna kvar så fick det även andra människor som exempelvis hade sina rötter i byn att inse att det var möjligt att leva och bo i Skattungbyn. Det var många som återvände. Idag berättar Frida att det också är bekantas bekanta som flyttar till byn som får veta att det är härligt att bo och leva där, att det är en aktivitetsfylld och levande by.

Eftersom Skattungbyn inte är någon ekoby, utan en by med flera hundra års historia, så har konflikter funnits under åren efter att kursen kom till byn år 1976. Frida berättar att Kåre, som startade kursen, hade det tufft i början. Det var många vingklippta människor som sökte sig till kursen för att hitta ett annat liv som inte hade ”rätt” uppförandekod som invånarna i byn tyckte man skulle ha när man kom utifrån. All mat som lagades på kursen var redan då vegetarisk vilket när Frida gick kursen väckte ont blod i byn eftersom älgjakten var det allra heligaste. Odlas grönsaker var fjantigt.

Relationerna har blivit bättre säger Calle. När han kom till byn så fick han reda på och kände att här fanns en stor konflikt, men efter några år i byn och lite perspektiv ändrades uppfattningen. Det var mer konflikter när kursen startade och vissa konflikter som finns idag förstår man bättre när man bott i Skattungbyn en tid. Det finns inarbetade oskrivna lagar och regler som man inte känner till när man kommer ifrån Stockholm eller Göteborg berättar Calle. Även Anna tycker att relationen mellan ”grönisarna” och ”ursprungsbefolkningen” blir och har blivit bättre med åren och Bea poängterar att för det mesta är det en bra gemenskap. Även fast det finns skilda åsikter här, precis som på alla andra ställen.

Observationen på årsmötet för byutvecklingsföreningen i Skattungbyn var som möten ofta är, det är kaffe och trevlig stämning innan mötet börjar och när mötet väl är igång så blir vuxna människor som en skolklass. Det pratas i mun på den som har anförandet och det tisslas och tasslas och deltagarna blir tröttare för varje punkt på dagordningen. Några gånger såg vi att det finns en konflikt i byn, det kommer fram mellan raderna i kommentarer om hur de där betar sig och frågar om vilka som ska bo på mark som ska köpas loss från kommunen. Det är ett fåtal som ger dessa kommentarer. Efter mötet hör vi hur en man säger att det är tur att det

valdes in en ortsbo i valberedningen så att ”man tillfrågar lite vanligt folk” som kan bli valda in i styrelsen.

David tycker att ”ursprungsbefolkningen” är en glidande skala och definition. För vilka är egentligen ursprungsbefolkningen? De som idag är runt 70 år och gick kursen år 1978, är de ursprungsbefolkning? Är deras barn som är födda här det? När det kommer till konflikter så tror David att det kanske är fem gubbar som är emot allting som är nytt och hörs mer i vissa sammanhang. Han tycker att de flesta verkar glada att byn kan leva, vilket är unikt i Sverige idag. Han tror att det är fördomar och rykten som skapar en förväntan att byn är uppdelad mellan kursare och byborna. David tror att det snarare skapar blockeringar i de framtida relationerna och att det är nyttigt att själv försöka luckra upp skillnadstänkandet.

Att byn både till ytan och till befolkning är liten gör att det blir tydligare att invånarna är beroende av varandra menar Anna. Även om man har meningsskiljaktigheter i en fråga så måste man kunna samarbeta i en annan. Man kan inte undvika varandra. När Skattungehandeln var nedläggningshotad och skulle stängas gick folk i byn samman och bildade en ekonomisk förening. Anna berättar att detta gav en känsla av att alla invånarna gjorde det för byns skull. Samtidigt kan det vara svårt att genomföra förändringar i byn. Många är måna om att det ska vara som det alltid varit.

“Ursprungsbefolkningen” utgör även ett otroligt stöd med den kunskap som finns. Trots att de kan utgöra hinder, så berättar Anna att till skillnad från en renodlad ekoby, där man tillsammans med personer som delar värderingar ska bygga något nytt, så är Skattungbyn en plats där det gradvis skett förändringar. Detta tror hon är en av anledningarna till att byn fortfarande är en livskraftig plats. Bea är inne på samma spår. Skattungbyn är en gammal by med kunskapsfyllda människor som bott på platsen i generationer. Att de blandas med nya människor som flyttar in och kanske också går kursen ger en annan kontinuitet och en annan hållbarhet än om det vore en renodlad ekoby tycker Bea.

David berättar om att det finns ett stort utbyte av tjänster och diverse olika saker som ger en känsla av sammanhang och samhörighet som han tror är underskattat i dagens samhälle. Att man lånar verktyg, bygger gärdesgård tillsammans eller skottar snö. Anna pratar även hon om att sociala band stärks genom utbytet av olika tjänster i byn. David trycker på att det är en stor fördel när det gäller att leva i en grönare och hållbar riktning att det finns många i byn som gör häftiga saker som man kan inspireras av och mycket kunskap som många är villiga att dela med sig av. Kåre som bor i närheten används till exempel som en kunskapsbank. David tycker det ger mycket till en själv att kunna hjälpa andra. Han tror det är mänskligt att vilja ha utbytena och kontakterna, något han är osäker att man på samma sätt kan få av bara lönearbete.

Det finns en tradition i Skattungbyn att organisera sig berättar både Bea och Anna. David konstaterar att det har lett till att det finns både vilja och stora färdigheter i hur organisering går till och Calle pratar om vikten av exempel där man kan visa på hur det har funkat förr att ta saker i egna händer. I byn har människor i alla tider varit ekonomiska, vänt på slantarna och lagat kläder så vill man leva billigt är det lättare i Skattungbyn eftersom det är många som förstår vad man håller på med menar Calle. Bea berättar att organisering framförallt sker i olika föreningar eller nätverk. Det finns alltid någonting att pyssla med och engagera sig i. Som när man genom till exempel sms-gruppen erbjuder kålsoppa mot att lägga halmtak.

Under intervjuerna har det framkommit att andra med liknande värderingar underlättar möjligheterna till att leva grönare. Bea pratar om socialt stöd, Frida om starka sociala relationer på grund av att många har samma intressen, David berättar att det är lätt att känna sig betydelsefull eftersom människor i byn bryr sig om en och att det är lätt att hitta kontakter. Att det är många i byn som har tankar om att leva billigt underlättar, enligt Calle.

Anna berättar att Skattungbyn verkligen är en plats som hjälper henne att leva som hon vill. Hon ser byn som en speciell plats mycket tack vare mixen av människor. För hennes del tycker hon det är skönt att det finns så många omkring henne med gröna tankar och liknande hennes egna värderingar och att det på samma gång finns människor som inte delar samma uppfattningar. För Anna är det viktigt att träffa personer som tänker på andra sätt och därför är det fördelaktigt att det är sådant flöde av personer i Skattungbyn, till skillnad från annan landsbygd i Sverige. Eftersom hon gärna vill bo på landet och samtidigt behöver mycket stimulans kan hon bo i Skattungbyn eftersom människor från staden kommer för att gå kursen och har med sig nya tankar som hon får ta del av. David pratar om hur han trodde, och att många som kommer till byn tänker att det här finns tid till det inre, till att odla, till att gå i skogen. Men det händer så pass mycket socialt i Skattungbyn, som fester, utebio, studiecirkel och folkkök att det snarare blir - vad ska man välja idag?

Både Anna och Calle berättar att många i byn inte lönearbetar på heltid, vilket gör att de har mer tid till lokalt engagemang i föreningar, till att odla egen mat, till att skapa bättre relationer mellan invånarna i byn. Calle tror även att det hjälper till att skapa bättre sociala relationer i byn och gör en jämförelse med det ideella föreningslivet som gör att Sverige kan hävda sig internationellt trots att vi har färre invånare. Det är samma engagemang som idrottsrörelsen har, som där leder till fler medaljer, men i Skattungbyn leder till fler föredrag, filmvisningar och diskussioner.

5.6.2 Skattungbyns fysiska sammanhang

Skattungbyn som plats kan även delas upp i fysiska sammanhang, även om de på många sätt kan vara svåra att helt ses utanför ett socialt sammanhang. Dessa påverkar möjligheterna att leva grönare. Intervjuresultaten visar på fyra större teman. Skattungbyns fysiska struktur ger närhet till andra och till naturen, Skattungbyns lokalisering och avstånd till större städer påverkar invånarnas sociala relationer och aktiviteter. Skattungbyn som en fysisk plats påverkar konsumtion eftersom städernas och landsbygdens utbud skiljer sig åt, där andra människors "förväntningar" ser annorlunda ut och mängden reklam som respondenterna möter är mindre i Skattungbyn än på många andra ställen. Skattungbyns närhet till naturen är viktig som sammanhang bland annat för att de ska må bra och för att det ger plats till att odla.

Skattungbyns fysiska struktur ger närhet och skapar en tydlighet mellan invånarna emellan, och även mellan invånarna och naturen. David tycker Skattungbyn känns som ett mellanting av stad och landsbygd eftersom den är relativt tätt bebyggd. Nära till grannar, till service och inte så stora bondgårdar, som i exempelvis Skåne. Bea menar generellt att dessa samhällsstrukturer vi människor bygger skapar för stor belastning på miljön. David berättar att det kan kännas lättare att skapa någonting som kan likna ett hållbart samhälle i Skattungbyn som har 350 invånare. I en stad kan de kännas övermäktigt eftersom de inte är hållbara i grunden. När man gör någonting för hållbarhet i staden blir det mer symboliskt för att markera en riktning. I Skattungbyn blir det mer på riktigt. Det finns en fördel eftersom handlingar blir mer synliga på landsbygden än i staden.

Även Skattungbyns lokalisering och fysiska avstånd till större städer påverkar byn på flera sätt. Anna tror att det är en stor fördel att det är långt till större städer för Skattungbyns

kulturliv. Att det skapar starkare sociala relationer. Det kulturliv som finns skapar invånarna själva till stor del. Bea tycker samtidigt inte att det är särskilt långt till städer. Det går snabbt med tåg och buss. När Bea flyttade till Mora tyckte hon att det var en håla. När hon nu bor i Skattungbyn är Mora city.

Figur 5: Smala vägar mellan bostäder. I Skattungbyn går det ett nät med vägar mellan husen och det är lätt att gå eller cykla. (Foto: Johanna Norelius)

Den fysiska platsen påverkar även konsumtionen. Intervjupersonerna berättar om att stadens utbud påverkar på ett annat sätt jämfört med landsbygdens och att andra människors förväntningar på vad man ska ha och hur man ska klä sig skapar behov att handla nya saker. Flera påpekar att även den mer synliga reklamen påverkar konsumtionen och att de reagerar på den annorlunda nu när den inte är en del av deras vardag.

Anna anser att Skattungbyn möjliggör hennes livsval. Hon berättar att leva i vagn på Mariatorget i Stockholm skulle distrahera henne och öka hennes konsumtion eftersom man hela tiden utsätts för frestelser. När hon bodde i Göteborg var Anna tvungen att gå igenom köpcentrumet Nordstan för att byta spårvagn vilket hon tror ökade hennes konsumtion. Även David anser att bo i Skattungbyn påverkar konsumtionen. Det finns en kultur i byn att man lånar ut saker till varandra och det mindre utbudet spelar roll. Det är en av de stora skillnaderna med att bo på landsbygden, att det sociala umgänget blir mycket billigare.

”Det är så lätt att konsumera när man är ute och reser eller är i en stad, att allt bygger på just det. Alla nöjen, alla sociala kontakter. För här träffas man ju bara och gör något medan man i staden ska fika, äta, gå på bio, bowla. Det kostar ju pengar att ha ett socialt liv. Även fast det inte behöver göra det så är det ju så det ser ut idag.” – David

Bea, David och Anna pratar om hur reklamen påverkar dem. Att det bara finns en reklamskylt i byn är skönt säger Bea, eftersom man slipper överösdas med konsumtionsbudskap som man blir i städerna. Anna berättar att efter att ha levt relativt enkelt en längre tid så har hennes

skygglappar försvunnit. När hon nu kommer till Stockholm så läser hon all reklam hon passerar. David känner att det är skönt att man i Skattungbyn lättare kan välja vad man vill få in i huvudet, att man i Stockholm blir överbelastad av reklam. När han fortfarande bodde där så trivdes han men ju längre han bor i Skattungbyn desto svårare blir det att komma till Stockholm.

Det finns en vilja och ett behov hos respondenterna att vara närmare naturen på olika sätt. Anna berättar att hon njuter av platser där floran och faunan hittar egna samspel och där ekosystemen mår bra. Samtidigt tycker hon att naturen i Skattungbyn är så tyglad och människoskapad. Hon känner därför ett behov att ta sig ut till en natur som är mer sin egen. Bea ser att bara vara i Skattungbyn gör att man är närmare naturen.

”På gården känns det mycket som att vara i naturen. Jobbar man på odlingarna så kommer man också ut. Och det betyder ju mycket – att det är tystare, det är mindre trafik, att det är mörkare när det är stjärnklart så man ser stjärnorna. Och när man odlar behöver man lära sig att leva efter årstiderna.” – Bea

Frida som bott i Stockholm och ofta åker dit för att vara med sina barn och barnbarn slås varje gång hon kommer tillbaka till byn av tystnaden i jämförelse med Stockholms buller. När hon tänker på att hon ska flytta tillbaka skakar hon på huvudet och säger att hon inte klarar av det där ljudet hela tiden. Bullret och luften. I Skattungbyn tycker hon det nästan känns som fjällsluft. Även för David är närheten till naturen viktig. Det blir så konkret med utsikten mot Finnmarken. Calle berättar om utsikten, hur det är fantastiskt att komma cyklandes i backarna i byn. Det är som en ny tavla. Varje dag, varje kväll.

David tror att det är en förutsättning att vara naturnära för att känna ett sammanhang med det som naturen ger. Oavsett om det handlar om mat, ren luft eller vatten så är det enklare att känna sammanhanget när man ser skogen. När Anna bott i städer tidigare i sitt liv har hon varit nöjd med det sociala livet. Det som fått henne att flytta är längtan efter en större natur. Anna tröttnar på stadens raka linjer.

Bea tror att det vi kallar natur många gånger kan kännas läskigt. Det är när vi lämnar tätorterna vi kommer i kontakt med våra överlevnadsinstinkter och möter vår ensamhet mot världen. Känner oss sårbara. Därför kan också många existentiella frågor och känslor dyka upp om man inte är van vid den mer naturliga miljön.

5.6.3 Samspelet mellan sociala och fysiska sammanhang

”Allt sitter och hänger ihop, hur du mår, hur din omgivning är och vilka värderingar som finns omkring dig påverkar möjligheten till att leva mer hållbart.” – Anna

För att få till ett grönare liv menar Anna att det är viktigt att se helheten. Det finns ett samspel mellan sociala och fysiska sammanhang. Båda formar och omformar varandra och påverkar möjligheterna att leva grönare. Odling är ett bra exempel där platsers fysiska och sociala sammanhang ger olika möjligheter. Samspelet blir tydligt när respondenterna berättar om hur det påverkar att Skattungbyn inte är en ekoby och vilka konsekvenser det får.

Tillsammans påverkar samspelet mellan fysiska och sociala sammanhang möjligheterna till att leva grönare och mer hållbart. David berättar om tiden när han studerade en kurs i hållbarhet i Stockholm. Där letade alla efter hållbarhetspaketet. Livsstilen som ska fungera vart än man beger sig. David menar att det inte fungerar eftersom man måste se vad det finns

för förutsättningar på den enskilda platsen. Vad är det för människor som lever där? Vilka ekologiska förutsättningar finns det?

David menar att vi är samhället på samma gång som vi är naturen. Samhället är det som blir av allas handlingar. Och därför blir allt även politiskt, om vi så odlar och bor i vagn eller egentligen vad som helst, vare sig man vill det eller inte.

Figur 6: *Bäck mellan odlings- och betesmark inne i byn.*
I bakgrunden syns utsikten mot skogsbältet Finnmarken.
(Foto: Johanna Norelius)

Odling visar på samspelet mellan sociala och fysiska sammanhang. Alla respondenter i studien odlar för att täcka olika delar av deras matbehov, för att de tycker att det är roligt och för att det är ett bra sätt att skapa sociala sammanhang, eller nätverk. Calle berättar att de odlar gemensamt i en studiecirkel vilket skapar både ett socialt sammanhang i den fysiska miljön och sparar pengar eftersom man får ekonomiska medel från Studieförbundet till bland annat fröer. Att odla egen mat i sin fysiska närhet har fördelar tycker Calle eftersom man vet vad man får. Odlar man själv blir det bara gifterna som finns i marken. David säger att det är

svårt att inte aktivera sig i byn eftersom det är så roligt att odla även för det sociala man får, inte bara för att producera mat.

David berättar att det finns mycket mark i Skattungbyn och bönder som man kan få gödsel ifrån som underlättar odlingen, som har en stor plats och del i mångas liv i byn. David odlar till hemmet utanför sin vagn, men även på två andra ställen i byn. Byn har dessutom två tillsammansodlingar. Bea berättar att hon skulle vilja odla mer permakulturmässigt. Hon är kluven när hon gräver i jorden och skulle vilja anpassa odlingen mer efter naturliga cykler. Bea gillar inte det här med att skilja på natur och kultur. Hon menar att vi alla är beroende av att hålla ekosystemen så friska som möjligt eftersom vi är en del av dem. Människan är i naturen, påverkas av den och påverkar den.

Under flertalet av intervjuerna kommer vi in på ekobyar och att just Skattungbyn inte är en ekoby. David har inte någon optimistisk syn på ekobyar. Han har svårt att hitta positiva exempel där en grupp människor flyttar ut på landet och försöker bygga upp en hållbar plats tillsammans. Calle ifrågasätter ekobyar utifrån behovet att skapa något helt nytt på en konstruerad plats. Bosättningar som redan finns, finns där av en anledning menar han. Han berättar vidare att det säkert finns en glädje i att skapa något nytt, men att det är bättre att gå in i ett befintligt samhälle. Där det finns hus, vatten, avlopp, bönder och gödsel. Marken är brukad i generationer. Relationer finns inarbetade. Även om det kan vara motigt i början med konflikter blir det en plats att komma till. Dessutom bär de som haft släkten där i generationer på kunskap. Om väderförhållanden, jaktlag, fiskevatten och massa lokalkännedom. David tycker även att det är mer tilltalande att det är en vanlig by där det inte finns någon styrande struktur på det sätt som ofta finns i ekobyar, vilket han tror gör det mer hållbart.

6. Analys

6.1 Inledning

I analysen så kopplas det teoretiska ramverket och tidigare forskning ihop med empirin i resultatet. Analysen har delats upp efter frågeställningarna, men samtidigt finns det till exempel sociala och fysiska sammanhang som används för att beskriva hur det grönare livet ser ut och för att förstå vilka motiv som ligger bakom gröna livsval. Detta är till viss del ofrånkomligt eftersom platsens betydelse inte låter sig helt delas upp och separeras när förståelsen för analysen finns i samspel och relationer.

Under vilka **motiv** som finns bakom gröna livsval så analyseras platskänslans betydelse för gröna motiv där utvecklandet av en starkare relation till platsen kan göra gröna livsval meningsfulla. Och att platsen på så sätt har betydelse då den, tillsammans med kunskap underlättar gröna livsval. Dessutom analyseras hur en förändrad syn på natur och kultur kan påverka gröna livsval i Skattungbyn, vilket kan vara viktigt för att förstå, där synen på sig själv som en del av social och fysisk sfär blir ett grönt motiv. Gröna livsval diskuteras som en del i en social rörelse, där deltagandet kan kanalisera och skapa motiv. Där man med sitt handlande har som mål att skapa en samhällsförändring genom att i en gemenskap dela liknande mål och göra livsval därefter.

Ett **grönare liv** i Skattungbyn diskuteras utifrån byns relativa geografiska avskildhet, det lokala engagemangets betydelse för fungerande service och behovet av funktionsblandning i den meningen att många olika kunskaper krävs för gröna livsval på landsbygden. Ett grönare liv och de gröna livsvalen analyseras vidare genom att kopplas ihop med landsbygdsutveckling där socialt kapital i Skattungbyn underlättar gröna livsval och minskar behovet av ekonomiskt kapital för sin försörjning, där samarbete och tid istället går till exempelvis odling. Diskussionen förs vidare genom att se till hur byns relativa marginalisering och utanförskap kan ses som en möjliggörare, där diskussionen kan flyttas ifrån behovet av mer pengar för att ha råd med utveckling till vad utvecklingen ska bestå av.

Analysen om hur gröna livsval påverkas av **sociala och fysiska sammanhang** diskuterar hur platskänsla och grön identitet utvecklas med hjälp av relationer till platsen, som i sin tur påverkar handling och beteende. Att platskänslan består av gröna livserfarenheter som skett i Skattungbyns sociala och fysiska sammanhang underlättar livsvalen. Vidare analyseras hur socialt kapital i Skattungbyn påverkar möjligheterna till gröna livsval genom att det finns förtroende mellan invånarna som underlättar utbyte av tjänster och kunskap. En grön kollektiv identitet som underlättar gröna livsval diskuteras genom att koppla ihop hur stöttande sociala strukturer hos gemenskaper underlättar handling.

6.2 Vilka motiv finns bakom gröna livsval i Skattungbyn?

6.2.1 Platskänslans betydelse för gröna motiv

Det finns flera motiv bakom och anledningar till gröna livsval i Skattungbyn. Ett enklare liv, att leva närmare naturen, ett rättvist och hållbart samhälle, ett inre välmående och ett socialt sammanhang att känna sig hemma i.

Platskänslan kan ha en roll för att skapa motiv hos människor till ett miljömässigt hållbart levnadssätt, där Lewicka (i Rogers & Bragg 2012) argumenterar för att det kan ske genom att

människor utvecklar en slags relation till platsen där de lever. Lorenzen (2012) diskuterar att människor för att ändra sina levnadssätt inte bara behöver ändra vanor och beteenden utan att även uppfattningen och berättelsen om dessa behöver förändras, eftersom de utgör grunden för ens identitet. Ett utvecklande av en starkare relation till platsen människor lever i kan på så sätt hjälpa till att göra förändringarna meningsfulla där en starkare platskänsla är en del i berättelsen om de förändrade vanorna och beteendena. En starkare platskänsla kan då ses som en väg framåt utifrån att, som Hobson (2002) beskriver, människor sällan gör hållbara förändringar endast utifrån en ökad kunskap om miljöproblem. Platsen kan på så sätt ha betydelse då den, tillsammans med kunskap underlättar gröna livsval.

Platskänslan till Skattungbyn hos respondenterna sitter tätt ihop med idéer om hållbarhet genom både de sociala och fysiska sammanhangen där platskänslan är ett resultat av en persons livserfarenheter eftersom erfarenheterna grundar vilka värderingar man har. Flera av de sociala sammanhangen i Skattungbyn bygger på tankar om ett hållbart samhälle och kan till viss del ses som en ny social miljörelse med en uppluckring av dikotomin natur-kultur. De fysiska och sociala sammanhangen, som kursen i ekologisk odling och hållbar livsföring, odlingsmarken, de historiska rötterna med kunskaper i allt från organisering och samarbete till hantverk ger möjligheter till en alternativ platskänsla och identitet. Våra respondenter innehar även mycket kunskap om miljöproblem både lokalt och globalt, där alla dels läst kursen i byn och flera även kurser på universitet och högskolor i landet som rör hållbar utveckling. Kombinationen skulle på så sätt kunna ses skapa en grund för fortsatta gröna livsval i Skattungbyn.

6.2.2 En förändrad syn på natur och kultur påverkar gröna livsval i Skattungbyn

Ett geografiskt perspektiv i enlighet med Head och Gibsons (2012) tankar om mer-än-bara-människa för ihop den sociala verkligheten med den fysiska i och på platsen man lever. Det breddar tankemodellen från ett hierarkiskt, mätbart och statistiskt hållbarhetskoncept där vi försöker definiera gränser för ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet, till att se relationer inom en sfär där det sociala och fysiska inryms. Dessa tankar finns även representerade i Skattungbyn där konsumtionen av ändliga naturresurser och omöjligheten att som samhälle leva socialt hållbart utan dessa kopplas ihop. Gröna livsval ses som en process för hela samhället, där deras agerande är ett första steg som kan visa på goda exempel hur det går att göra. Möjligheterna till att agera ses som kopplat till hur man mår, relationerna man har till sin fysiska och sociala omgivning och vilka värderingar som finns i dessa sammanhang.

En förändrad syn från mänsklig påverkan som skapar miljöproblem till relationer mellan människan och sin omgivning (Head & Gibson 2012; Head 2008) hjälper till att flytta fokus från att exempelvis konsumera miljövänligare för att man har fått ökade kunskaper om miljöproblemen till att se helheterna (Hobson 2002; Isenhour 2011). Hobson (2002) diskuterar hur vi måste se till alla de rumsliga sammanhang och sociala aktiviteter som sker i människors liv och deras dagliga erfarenheter och inte bara hur vi ska konsumera hållbart. Miljö handlar inte bara om människans påverkan på det naturliga utanför oss, utan även om våra sociala relationer och aktiviteter. Head & Gibson (2012) breddar detta genom att inkludera även relationerna mellan människor och icke-människor. Förändrade relationer kan på så sätt ge förändrade aktiviteter där vi går från mänsklig påverkan på naturen till människors relationer med sin mänskliga och icke-mänskliga omgivning.

I Skattungbyn blir dessa relationer tydliga då flera av respondenterna inte vill skilja på natur och kultur. Bea, som berättar att vi alla är beroende av att hålla ekosystemen så friska som möjligt eftersom vi är en del av dem. David, som menar att vi är samhället, på samma gång som vi är naturen och Anna, som beskriver hur hon vill leva ett liv i samverkan med planeten.

Att de förstår världen, och även platsen, som en sfär som inte är uppdelad, gör det lättare att se relationerna mellan människa och icke-människa.

6.2.3 En ny social miljörelse skapar motiv för gröna livsval

Sociala rörelser kan beskrivas som ett kollektivt ifrågasättande av samhällssystem eller samhällsstrukturer (Corte 2012). Enligt Cherry (2006) definieras sociala rörelser ofta utifrån en strävan att bryta påtvingade begränsningar i det samhällssystemet. Att genom sitt handlande skapa eller förhindra förändring i samhället. Respondenterna vill på olika vis skapa en förändring i samhället. Genom handlingar, såsom att odla sin egen mat och leva enklare, minskas beroendet av konsumtionssamhället som man inte vill vara en del utav.

Under intervjusamtalen pratades det om att göra motstånd mot dagens samhällsnormer och det visade sig vara viktigt för alla att inte vara emot något, utan snarare för något som är bra. Detta kan kopplas ihop med Cherry (2012) som beskriver hur de nya sociala rörelserna saknar tydliga motståndare eller mål. Även om de saknar tydliga motståndare har respondenterna medvetna mål om ett bättre samhälle, där man ska må bra i samklang med naturen och andra människor. Anna berättar exempelvis hur hon med sitt handlande vill att alla livsformers generationer efter henne ska fortleva i livskraftiga bestånd. Corte (2012) stödjer dock att man i de nya sociala rörelserna har gemensamma mål, men att vägen till dem kan skifta. Respondenterna i denna studie går däremot liknande vägar mot det samhälle de tror på. Däremot betonade flera respondenter att det liv de lever inte passar alla. Att alla måste hitta sin rätta miljö, sitt sammanhang och sin väg.

Sanell Waara (2012) skiljer på den svenska miljörelsen och andra lokala miljörelaterade nätverk. Till skillnad från miljörelsen som vill utmana staten via direkta politiska kanaler, vill lokala miljörelaterade nätverk genom sina egna livsval genomföra den förändring som de tror krävs för att nå ett mer hållbart samhälle. Detta är något som är tydligt i Skattungbyn där respondenterna gärna ser att större samhällsförändringar äger rum, men att de gröna livsvalen främst syftar till förändringar i deras personliga liv och lokalsamhället de lever i.

Corte (2012) och Sanell Waara (2012) skriver om de nya sociala rörelserna som identitetsrörelser med fokus på livsstil och livskvalitet. Både Isenhour (2010) och Hobson (2002) beskriver hur dagens miljöproblematik ofta kopplas till just individernas ansvar att ändra sina liv för att en grön omställning ska kunna ske. Det kan tydligt kopplas till hur respondenterna i Skattungbyn tar saken i egna händer och genom sitt agerande försöker förändra samhället direkt. Eller förändra sitt eget liv genom att bryta sig loss från de rådande normer eftersom de inte tycker att det är rätt att leva på bekostnad av andra människor och miljön, att de vill ta avstånd från det konsumtionssamhälle som idag är normen. Detta ser de som lättare i Skattungbyn eftersom, som en av respondenterna säger, det finns bara en reklamskylt i hela byn.

6.3 Hur ser det grönare livet ut i Skattungbyn?

6.3.1 Avskildhet, lokalt engagemang och funktionsblandning

Skattungbyns relativa avskildheten från större orter och att byn i sig inte är så stor är en av anledningarna till att underlaget för service av olika slag är relativt litet. Både Gunnarsdotter (2005) och Landsbygdskommittén (2006) tar upp att företag på landsbygden kännetecknas av personrelationer snarare än skalfördelar och att utvecklingen av service bygger på ideellt och lokalt engagemang. I Skattungbyn gäller detta i allra högsta grad där såväl friskolan som byaffären är ekonomiska föreningar som fungerar tillsammans med ideellt deltagande. Det finns även ett utbyte mellan invånarna i byn där man lånar saker av varandra, byter kunskaper

och tjänster istället för att köpa dem. Detta sparar dels pengar, men förstärker också relationer mellan invånarna i byn. Dessa inarbetade relationer är och har varit viktiga för att kunna organisera sig, som när kommunen la ner skolan och byn gick samman och startade en egen friskola. Att det finns en fungerande by att komma till och som man är en del av underlättar grönare livsval och ökar möjligheterna att stanna kvar.

Landsbygdskommittén (2006) tar även upp att många funktioner på landsbygden är sammanblandade, där de går bortom absolut specialisering och sektorstänkande. Ett talande exempel på detta är bybastun i Skattungbyn som sköts gemensamt genom byföreningen. Bastun har flera funktioner, sociala som praktiska där det dels är en plats för umgänge, för att prata. Men för flera av invånarna som saknar rinnande vatten fungerar bastun även som tvättstuga och dusch. Byaffären är mataffär, apotek, systembolag och informationskanal för allt från konserter och föreläsningar till samåkningslistor. Att göra grönare livsval innebär i sig att gå bortom specialisering där flera lönearbetar inom olika områden, odlar mat, snickrar och engagerar sig i byföreningar.

6.3.2 Gröna livsval och landsbygdsutveckling

Gunnarsdotter (2005) menar att betraktat utifrån syns mest brister i landsbygdslivet men betraktat inifrån kan livet på landet vara meningsfullt, där exempelvis glesheten kan ses som en fördel. I studien har det framkommit att odlingen och att känna närhet till såväl naturen som till varandra är viktiga delar hos de gröna livsvalen på landsbygden. Dessa är beroende av Skattungbyns relativa litenhet, där byn inte är så stor varken till yta eller befolkning vilket gör att man ser och bekräftar varandra. Det gör också att det finns plats, för odling och även för att bygga till exempel ett hus på hjul. Att leva enklare är på vissa sätt att leva svårare vilket utomstående kan reagera på, eftersom man måste fixa ved, hämta vatten och bor relativt litet. Däremot uppfattas just dessa faktorer i livsvalen som meningsskapande för respondenterna.

Skattungbyn har en positiv befolkningsökning men kännetecknas samtidigt av att samhällets service flyttar därifrån, vilket skiljer sig ifrån Forsberg et al. (2006) tre olika landsbygdstyper där positiv nettoinflyttning sammanfaller med att man får ta del av samhällets service. Skattungbyn kompenserar detta med ett ökat lokalt engagemang i olika former och föreningar. Detta kan förklaras med hjälp av att det finns ett starkt socialt kapital (Ostrom 2010) i byn som underlättar organisering och samarbete. Halfacree (2007) argumenterar för att det finns en fjärde landsbygdstyp – radical rural spaces – där marginaliseringen och utanförskapet även kan ses som en förutsättning för alternativa förändringar. Som Westholm (2013) uttrycker så rymmer landsbygden också alternativa målsättningar, andra sätt att organisera, och alternativa livsval. De gröna livsvalen i Skattungbyn som bland annat innebär att man bor mindre och enklare och att man konsumerar mindre och byter och samarbetar mer genom till exempel gratisbutiken kan på så sätt ses utifrån att det möjliggör och ger utrymme för ett grönare liv. Det finns alltså sociala och fysiska sammanhang som minskar behovet av att ha ekonomiska resurser.

I Skattungbyn har många formulerat om problemet och ser andra lösningar, vilket kan kopplas till Heads (2008) diskussion om att det krävs en förändring av det modernistiska tänkandets uppdelning av problem och lösningar och till Halfacrees (2007) diskussion om radical rural spaces där marginaliseringen och utanförskapet blir en förutsättning för alternativa livsval. Från att "inte ha råd", så har människorna som gjort gröna livsval i Skattungbyn ändrat sitt tänkande till att se hur livsvalen är kopplade till prioriteringar. Diskussionen flyttas därmed från ett behov av mer pengar för att ha råd med utveckling till vilka mål och val utvecklingen

ska innebära. Att problemet identifieras utefter tillgångar på resurser begränsar möjliga lösningar till att arbeta mer, tjäna mer på individnivå och öka tillväxten på samhällsnivå.

Gunnarsdotter (2005) menar även att utveckling ofta likställs med ekonomisk tillväxt och där alternativ utveckling skulle kunna ses efter andra värden, som rättvisa, tillhörighet och uthållighet. Grönare livsval i Skattungbyn kännetecknas av att många försöker lönearbeta mindre och istället försöker leva enklare och också billigare. Utbytet som sker i byn i form av kunskap, tjänster och material ger relationer och skapar som sagt socialt kapital, men samtidigt så leder utbytet och mindre lönearbete till en minskad ekonomisk aktivitet och minskar kommunens skattunderlag. Att arbeta mindre och tillsammans med andra i byn ökar dock känslan av tillhörighet eftersom mer tid och kraft läggs på byn och det gemensamma som finns där.

6.4 Hur påverkas livsvalen av sociala och fysiska sammanhang?

6.4.1 Platskänsla och grön identitet

De sociala och fysiska sammanhangen påverkar deras livsval genom hur platskänsla kopplas ihop med identitet. Gren & Hallin (2003) menar att människor skapar sina identiteter genom platser och att platsen kan bli en central del av identiteten som då innehåller upplevda erfarenheter, alla subjektiva känslor (positiva som negativa) kopplade till såväl det dagliga som till större sociala sammanhang. Rose (i Massey & Jess, 1995) beskriver tre sätt som platskänsla kopplas ihop med identiteten där de två första, att identifiera sig genom och med platser eller att identifiera sig mot platser är relevanta för analysen.

Den första är att genom en känsla av att tillhöra en plats där en del av hur man identifierar sig själv är symboliserat genom vissa kvaliteter på den platsen. Identiteten och platskänslan är resultatet av flera integrerade platser, från det lokala till det globala. I Skattungbyn identifierar de sig med platsen på flera olika sätt. Skattungekursen bidrar med att skapa ett socialt sammanhang som blir en naturlig ingång att skapa sin platskänsla och identitet utifrån. Alla våra respondenter har läst kursen och man pratar frekvent om andra kursare och tidigare kursare. Att vara kursare är en del av att ha sin identitet knuten till Skattungbyn. Något som till viss del hänger ihop med kursen är en stark platskänsla utifrån andra människor i byn med liknande värderingar, där många av de sociala aktiviteterna i byn utgörs av nuvarande eller gamla kursare. Men inte uteslutande. Respondenterna pratar även om närheten till naturen, både som källa till material som ved och vatten, som till sociala aktiviteter som bad eller festplatser i skogen, men även som en meningsskapare och symboliskt värde för att vilja bo i byn. Att bo i Skattungbyn innebär även att det finns mark att odla på där odlingen blir en positiv del av platskänslan, ens sociala samvaro och vem man är i relation till naturen.

Det andra sättet är att platskänsla kopplas ihop med identitet genom att kontrastera sig, visa skillnad mot någonstans som känns annorlunda, vilket blir ett avståndstagande baserat på en negativ platskänsla. Ett exempel från Skattungbyn är hur flera respondenter resonerar om skillnaderna mellan att bo i staden och på landsbygden, där de negativa aspekterna hos ett stadsliv som luften, bullret och trängseln används. Skattungbyn som en plats på landsbygden förstärker på så sätt de positiva egenskaperna frisk luft, tystnad och mer plats.

Stedman (2003) betonar vikten det fysiska sammanhanget på en plats har genom att det påverkar människors uppfattning om platsen, som sedan platskänslan bygger på. Att det fysiska är viktigt syns i Skattungbyn genom närheten till det som uppfattas som naturen, att det finns plats och brukad jord som skapar bra förhållanden för odling, som med Stedmans ord påverkar platsanknytningen hos respondenterna. Den vackra utsikten utöver landskapet i

byn som respondenterna pratar om passar bra in under Stedmans kategorisering platstillfredsställelse som beskriver en mer direkt påverkan på platskänslan.

6.4.2 Socialt kapital i Skattungbyn påverkar möjligheten till gröna livsval

Teorin om socialt kapital bidrar till en djupare förståelse om hur sociala sammanhang i Skattungbyn upprätthålls. Socialt kapital är relevant när individer behöver gå samman för att åstadkomma kollektiva mål, vilket i Skattungbyn blir tydligt när invånarna med gemensamma krafter håller byaffären och skolan vid liv som en del i byns fortlevnad.

Ostrom (2010) pratar om att socialt kapital är relationer i en gemenskap med delade värderingar som möjliggör för dem att tillsammans lösa problem såväl idag som i framtiden. Relationerna mellan invånarna i byn skapas i flera olika sammanhang. Som när Anna beskriver hur man måste kunna hantera att tycka olika än någon annan i ett sammanhang för att i nästa kunna samarbeta med samma person. Att det inte går att undvika varandra i Skattungbyn. Även om man inte delar alla värderingar, så upplevs att man i stort delar målet om att hålla byn levande.

Gunnarsdotter (2005) har i tidigare forskning om landsbygden visat på att den känsla av gemenskap, tillsammans med platsen och dess historia som ger kollektiva handlingar, ofta skapas under hot om nedgång och marginalisering. Det tyder på att det sociala kapital som finns i Skattungbyn delvis kan tänkas komma ifrån dessa "yttre hot". Det sociala kapitalet i byn är byggt på förtroende mellan varandra och erfarenheter om att organisering ger resultat, som gör att man tar saken i egna händer, vilket respektive respondent lyfter fram. Organiseringskunskaper har funnits under lång tid i Skattungbyn och resulterar i att man organiserar sig både i föreningar och olika nätverk.

Att det finns ett fungerande bysamhälle med nödvändig service är viktigt, även för gröna livsval, eftersom det ger en plats att komma till. Där fungerande service, såväl som kunskap om markerna och specifika platsförhållanden finns, vilket har framkommit som en viktig del i valet att stanna kvar i just Skattungbyn. Att socialt kapital finns inarbetat på platsen kan alltså ses som viktigt för gröna livsval.

Respondenterna värdesätter att det finns många med liknande värderingar i Skattungbyn. De är överens om att det på flera sätt underlättar möjligheterna att leva grönare liv. Det skapas många forum och former för umgänge och arbete. Ett tema som återfinns i empirin är att flera respondenter inte lönearbetar heltid, eller alls. En koppling som finns i synen på "pengaekonomin" som skadlig för miljön och svår att idag förena med hållbarhet och gröna livsval. För att klara av att leva med mindre pengar så har de ett flertal strategier. De odlar egen mat, ofta gemensamt där det bland annat finns två tillsammansodlingar i byn. De hjälper varandra med att bygga och renovera hemmen, med att rusta upp gemensamma lokaler i byn och andra dagliga sysslor, som ved och vatten. För att detta ska fungera i praktiken krävs ett socialt sammanhang där samarbete och organisering är möjligt.

För att förstå socialt kapital är även förståelse om humankapital och fysiskt kapital viktigt (Ostrom 2010). Ett exempel på humankapital i byn är kunskaper i organisering, i odling och i traditionellt hantverk som Kåre Olsson (2014) beskriver kunde tas tillvara på och föras vidare genom att kursen hamnade i Skattungbyn. Genom kursen har kunskaper som varit viktiga för gröna livsval kunnat föras vidare till nya människor och nya sammanhang. I studien har det framkommit att kunskapen från "ursprungsbefolkningen" och även från äldre "grönisar" har utgjort stöd för genomförandet av gröna livsval.

Thorell (2008) delar upp socialt kapital i tre delar: förpliktelse och förväntan, sociala strukturer som underlättar informationsspridning och normer med effektiva sanktioner. Ett exempel på förpliktelse och förväntan är vid utbytet av tjänster och prylar som ger en känsla av samhörighet och sammanhang. De sociala banden stärks genom sådana utbyten vilket ökar pålitligheten i de sociala relationerna i Skattungbyn.

Det finns även sociala strukturer som underlättar informationsspridning. Exempelvis underlättar sms-grupper såväl det sociala umgänget, som när någon behöver hjälp med något. Då kan ett grupp-sms skickas där till exempel arbetskraft byts mot kålsoppa. Även folkhögskolekursen i sig underlättar informationsspridning genom att kursen skapar ett forum där kunskaper i att överleva på små och egna resurser och att lära sig samarbeta lärs ut. Flera respondenter ser kursen och förmedlingen av dessa kunskaper som viktig för att byn ska fungera och vara en bra plats att bo på.

Normer kan vara effektiva sanktioner eftersom de underlättar eller försvårar handlingar som gynnar gemensamma mål eller begränsar själviska. Det finns olika former av sociala koder i Skattungbyn. Det är en liten by där alla ser alla. Som nyinflyttad kan det vara svårt att förstå rådande sociala koder på platsen, som ofta skiljer sig ifrån till exempel stadens. När sociala koder bryts har det skapats konflikter i byn, vilka kan riskera att försämra det sociala kapitalet, som enligt Ostrom (2010) snabbt kan raseras och skada förtroendet.

6.4.3 Kollektiv identitet underlättar gröna livsval

Corte (2012) menar att kollektiv identitet även innehåller en känsla av kollektivt handlande. Ergas (2010) beskriver hur kollektiva identiteter formas av en grupps skapande av mening och handling, där aktörerna erkänner deras kollektiva status och där både handlande och mål är kollektivt. Respondenterna i studien har på många sätt liknande mål om ett enklare, mer hållbart liv i större samklang och närhet till naturen. Genom kursen, tillsammansodlingarna och att många av aktiviteterna i byn är kollektiva så är den kollektiva identiteten grundad i såväl mål som i handling. Respondenternas gröna livsval innebär ofta att de lönearbetar mindre och därför har mer tid till gemensamma aktiviteter på plats i byn, såväl i arbetssyfte som i rent umgängessyfte.

Cherry (2006) studerade veganism som en social rörelse och fann att deltagande var mer beroende av stöttande sociala nätverk än viljekraft, motivation eller en kollektiv identitet. Detta är något som respondenterna i studien lyfter fram som en avgörande faktor för gröna livsval, där de sociala sammanhangen i Skattungbyn skapar möten och vänskap med andra med liknande värderingar. Även kursen har betydelse här som skapare av ett flöde med nya människor i byn vilket underlättar för det kommer in nya tankar och ger bättre möjlighet att hitta kärlek än i många andra liknande små byar i Sverige. Det ger bättre förutsättningar att klara av att göra gröna livsval under en längre tid då det kan ses ge starkare band mellan gröna sammanhang på platsen, gröna motiv och gröna handlingar.

7. Slutsatser

7.1 Inledning

Denna uppsats har syftat till att undersöka platsens betydelse för gröna livsval i Skattungbyn. De slutsatser som kan dras från studien presenteras sammanfattat nedan och mer utförligt i följande avsnitt.

Motiven bakom gröna livsval i Skattungbyn är att leva enklare, närmre naturen, att skapa ett rättvist och miljömässigt hållbart samhälle liksom att komma bort från staden och hitta ett inre välmående. Platsen har betydelse för motiven genom ett stöttande socialt och fysiskt sammanhang. Det grönare livet innebär i Skattungbyn att man bor mindre och lever enklare vilket minskar behovet av lönearbete och blir ett motstånd mot samhällsnormer. De sociala och fysiska sammanhangen påverkar gröna livsval där en stark platskänsla hjälper till att skapa en grön identitet där man genom att bli en del av platsens sammanhang lättare kan göra gröna livsval.

7.2 Om platsens betydelse för gröna livsval i Skattungbyn

7.2.1 Vilka motiv finns bakom gröna livsval i Skattungbyn?

Det finns olika motiv bakom gröna livsval i Skattungbyn. Att vilja leva enklare, leva närmre naturen, att skapa ett rättvist och miljömässigt hållbart samhälle. Men även att komma bort ifrån staden och stressen, leva ett sundare liv och hitta ett inre välmående. Platsen har betydelse där ett stöttande socialt och fysiskt sammanhang blir ett motiv till att fortsätta göra gröna livsval.

Platskänslan har betydelse för gröna motiv genom skapandet av en relation till platsen där de gröna livsvalen sker. Tillsammans med kunskap om dagens miljöproblem kan platskänslan också underlätta ett fortsatt grönare liv. En förändrad syn på uppdelningen natur-kultur påverkar livsvalen. Dessutom kan man till viss del se motiven till de gröna livsvalen i Skattungbyn som en del i en ny social rörelse där gemensamma mål och stöttande sociala strukturer underlättar samarbete och handling. De blir del i ett större sammanhang och det är lättare när man inte behöver kämpa emot normen i ensamhet.

7.2.2 Hur ser det grönare livet ut i Skattungbyn?

Att göra gröna livsval påverkar genom att de bor enklare, som till exempel i hus på hjul. De försöker sluta sitt eget kretslopp med sin lokala omgivning genom att odla egen mat och separera urin som blir näringstillförsel för jorden. Att bo enklare är ofta förknippat med att bo mindre vilket fysiskt begränsar platsen som finns för att konsumera mer saker. Att bo mindre kan också innebära att man kommer ut mer och ökar den sociala samvaron. Gröna livsval har konsekvenser för arbetslivet i Skattungbyn med mindre behov av lönearbete. En del av arbetet går till att bli mer självförsörjande. Mycket av engagemanget i byn bygger på att människorna har mer tid att vara och arbeta på platsen. Gröna livsval i Skattungbyn innebär även att man gör motstånd mot samhällsnormer om hur man ska leva.

Att det finns en fungerande by med inarbetade relationer att komma till underlättar de gröna livsvalen och ökar möjligheterna att stanna kvar. I det grönare livet behövs kunskaper och färdigheter inom flera områden som lönearbete, odling, hantverk och föreningsverksamhet. Att leva enklare innebär på många sätt att leva svårare då vatten inte självklart rinner ur kranen. Det svåra i det enklare livet lyfts fram som meningsskapande. Skattungbyn kan också

ses som en plats där ortens lokalisering och storlek, vilken till viss del innebär marginalisering och utanförskap, är en förutsättning för gröna livsval eftersom det ökar möjligheterna att leva mer resurssnålt och ger utrymme för alternativa livsval.

7.2.3 Hur påverkas grönnare livsval av Skattungbyns sociala och fysiska sammanhang?

Kursen har stor betydelse som socialt sammanhang för gröna livsval inte minst för att det kommer nya människor med liknande värderingar till byn. Traditionen av organisering i byn underlättar. Skattungbyns fysiska struktur ger närhet till människor och natur, och dess avstånd till större orter påverkar sociala relationer och aktiviteter i byn.

En stark platskänsla till byn hjälper till att skapa en grön identitet där man genom att bli en del i ett sammanhang lättare kan göra grönnare livsval. Olika syn på vad Skattungbyn är för plats verkar finnas mellan "ursprungsbefolkningen" och "grönisarna" vilket kan skapa trösklar för ett samarbete, som ändå finns där, till viss del tack vare en delad känsla av utsatthet och marginalisering, där man tillsammans delar målet om byns överlevnad. Ett starkt socialt kapital påverkar möjligheten till gröna livsval där relationerna skapar förtroende för gemensamt handlade och för utbyte av kunskap och material. Att det finns kollektiva identiteter påverkar gröna livsval eftersom det skapar en känsla av att handlandet sker i en gemenskap, där det finns stöttande sociala strukturer. Kursen i byn har varit en stark faktor som en gemensam grön identitet har kunnat formas kring.

7.3 Vidare forskning och egna reflektioner

7.3.1 Vidare forskning

Att man i Skattungbyn har råd att ägna mer tid åt aktiviteter i byn - från kulturföreningar till odling för självförsörjning - är något som respondenterna tror är en viktig del i förklaringen av byns överlevnad. Många andra byar i liknande storlek som ligger långt ifrån större städer kännetecknas av åldrande befolkning och att unga flyttar därifrån. Det motsatta gäller i Skattungbyn. Folkhögskolekursens betydelse som inkastare av unga människor är viktig för att förklara detta. En vidare forskningsfråga skulle kunna vara att undersöka hur centraliseringen av högre utbildning till ett fåtal större och medelstora städer försvårar för landsbygden att behålla och locka unga människor och ifall utbildning riktad mot att lära sig skapa försörjningsmöjligheter på landsbygden skulle kunna verka som en kraft i motsatt riktning.

I Skattungbyn utgör de sociala och fysiska sammanhangen stöttande strukturer där det går att leva enklare och billigare liv som kräver mindre lönearbete. Lönearbete, som på landsbygden ofta kräver pendling och gör att man inte tillbringar lika mycket tid på platsen man bor. Kan gröna livsval på så sätt vara en del av en landsbygdsutveckling där man bygger på landsbygdens befintliga strukturer snarare än på en vilja att förändra dem? Landsbygdskommuner satsar ofta på att öka möjligheterna till arbete hemifrån och landsbygdsutveckling i strandnära lägen. Detta för att dagens välfärdssystem kräver att invånarna lönearbetar för att få in skatteintäkter så man försöker locka nya arbetande invånare. Vidare forskning skulle kunna undersöka huruvida dagens välfärdssystem utgör ett hinder för kommuner att vilja satsa på invånare som lever enklare liv och gör gröna livsval.

7.3.2 Reflektioner kring Skattungekursens betydelse

Att folkhögskolekursen på många sätt är betydelsefull för byns överlevnad har under studiens gång blivit allt tydligare. Det är kursen som drar unga människor till byn, den samlar människor med liknande värderingar och mål i samma sammanhang. Folkhögskolekursen lär ut hur man utgår från platsens förutsättningar - såväl fysiska som sociala - för att leva efter

landsbygdens villkor och möjligheter. Kursen lär ut samarbete och för vidare kunskaper i organisering, odling och traditionellt hantverk från äldre generationer av byns invånare till yngre nyinflyttade. Kursen blir på så sätt meningsskapare och samlingspunkt kring vilken orten kan forma en kollektiv identitet. Det är svårt att föreställa sig att dessa gröna livsval som sker i Skattungbyn hade skett ifall kursen inte hade startats just där i slutet av 1970-talet. Det är på många sätt en liknande trend som med universitet- och högskolestäder, där de städer som blivit utan ofta har svårt att locka till sig unga människor, deras kunskaper och idéer.

Folkbildning är ett bra ord för att beskriva det som sker i Skattungbyn där man tar tillvara på platsens förutsättningar, kunskaper och erfarenheter. Vad kan vi lära av Skattungbyn? Den här studien visar bland annat på hur landsbygdens strukturer kan underlätta för människor som vill leva ett grönare liv. På landsbygden är det enklare att se sina handlingar, liksom konsekvenserna av dem, som lätt kan bli osynliga i staden. På så vis går det att bättre förstå sambanden, se relationerna mellan vad vi gör och vilka effekter det har på miljön.

Utbildningen blir en nyckel som hjälper individer att genomföra gröna livsval, som i sig inte ses som märkvärdiga i Skattungbyns sociala och fysiska sammanhang. Som flera av våra respondenter har uttryckt så tycker de inte att deras liv är något konstigt. Är det enklare eller svårare liv? Både och, men framförallt meningsskapande. Ett liv som känns bra i magen.

Referenslista

Muntlig källa

Olsson, Kåre. Grundare av folkhögskolekursen i Skattungbyn. Intervju av Andreas Kjällgren & Johanna Norelius (Skattungbyn, 28 april 2014).

Tryckta och elektroniska källor

- Brinkman, S. & Kvale, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur, Lund.
- Cherry, E. (2006). Veganism as a cultural movement: A relational approach. *Social Movement Studies*, 5(2), 155-170.
- Corte, U. (2012). *Subcultures and small groups: A social movement theory approach*. Doktorsavhandling, Uppsala universitet.
- Cresswell, T. (2009). Place. *International Encyclopedia of Human Geography*, 199-203.
- Ergas, C. (2010). A model of sustainable living: Collective identity in an urban ecovillage. *Organization & Environment*, 23(1), 32-54.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Nordstedts Juridik, Stockholm.
- Forsberg, G., Grimsrud, G. M., Jakobsen, L., Jansdotter Samuelsson, M. & Stubberud, K. V. (2006). *Gränsfall: Platsens betydelse för omställning och utveckling i en gränsregion*. Nordregio, Stockholm.
- Gren, M. & Hallin, P-O. (2003). *Kulturgeografi – en ämnesteoretisk introduktion*. Liber, Malmö.
- Gunnarsdotter, Y. (2005). *Från arbetsgemenskap till fritidsgemenskap*. Doktorsavhandling, Sveriges Lantbruksuniversitet.
- Halfacree, K. (2007). Trial by space for a 'radical rural': Introducing alternative localities, representations and lives. *Journal of Rural Studies*, 23(2), 125-141.
- Head, L. (2008). Is the concept of human impacts past its use-by date? *The Holocene*, 18(3), 373-377.
- Head, L. & Gibson, C. (2012). Becoming differently modern. Geographic contributions to a generative climate politics. *Progress in Human Geography*, 36(6), 699-714.
- Hobson, K. (2002). Competing discourses of sustainable consumption: Does the 'rationalisation of lifestyles' make sense? *Environmental politics*, 11(2), 95-120.
- Hägerstrand, T. (1993). *Samhälle och natur*. NordREFO 1993:1 Region och miljö, 14-59.
- Isenhour, C. (2010). On conflicted Swedish consumers, the effort to stop shopping and neoliberal environmental governance. *Journal of Consumer Behaviour*, 9(6), 454-469.
- Jackson, T. (2012). *The challenge of sustainable lifestyles*. I State of the World 2008. Innovations for a Sustainable Economy. Routledge, 45-60.
- Landsbygdskommittén. (2006). *SOU 2006: 101 Se landsbygden! Myter, sanningar och framtidsstrategier Slutbetänkande*. Norstedts Juridik AB.
- Lantmäteriet. (Odaterat). Karttjänst. Elektronisk, hämtad 14-05-15: <http://kso2.lantmateriet.se/#>
- Lorenzen, J. A. (2012). Going Green: The Process of Lifestyle Change. *Sociological Forum*, 27(1), 94-116. Blackwell Publishing Ltd.

- Länsstyrelsen i Dalarnas län (2003). *Nr 62 Skattungbyn*. Värdebeskrivning Riksintresse Naturvård. Elektronisk, hämtad 2014-04-22:
www.lansstyrelsen.se/dalarna/RumText/nv.../Nr062_Skattungbyn.doc
- Kennedy, E. H. (2011). Rethinking ecological citizenship: The role of neighbourhood networks in cultural change. *Environmental Politics*, 20(6), 843-860.
- Massey, D. & Jess, P. (1995). *A Place in the World?: Places, Cultures and Globalization*. Oxford University Press in association with the Open University.
- Mora Folkhögskola. (Odaterat). *Skattungekursen - Ekologisk odling och hållbar livsföring*. Elektronisk, hämtad 2014-05-06:
<http://www.morafolkhogskola.se/default.asp?PageID=555>
- Orsa Kommun. (2012). *Ett förslag till nulägesbeskrivning*. Elektronisk, hämtad 2014-05-16:
http://www.orsa.se/wk_custom/documents/%7Bf82f2aaf-2817-42ab-8f9d-d0f60f55f5a7%7D_orsa_kommun_nulagesbeskrivning_120820.pdf
- Ostrom, E. (2010). *What is social capital?* I Bartkus, V. O., & Davis, J. H. (Red.). *Social capital: Reaching out, reaching in*. Edward Elgar Publishing.
- Purvis, M. & Grainger, A. (Eds.). (2004). *Exploring sustainable development: Geographical perspectives*. Routledge.
- Ramutsindela, M. (2009). Social Movements. *International Encyclopedia of Human Geography*, 199-203.
- Rogers, Z. & Bragg, E. (2012). The power of connection: Sustainable lifestyles and sense of place. *Ecopsychology*, 4(4), 307-318.
- Sanell Waara, O. (2013). *Miljörelsen och grön identitet: Identitetsutveckling i en ny social rörelse*. Kandidatuppsats, Uppsala Universitet.
- Stedman, R. C. (2003). Is it really just a social construction?: The contribution of the physical environment to sense of place. *Society & Natural Resources*, 16(8), 671-685.
- Thorell, K. (2008). *Naturvårdsplanering med förankring i det lokala: Villkor för delaktighet och underifrånperspektiv i vården av värden i odlingslandskapet*. Avhandling, Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet.
- Thurén, T. (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Liber, Malmö.
- Tillväxtanalys. (2011). *Orter med befolkningsökning - Exempel på "attraktiva orter" perioden 2000-2010*. Rapport 2011:11. Elektronisk, hämtad 2014-05-16:
http://www.tillvaxtanalys.se/download/18.56ef093c139bf3ef89029c2/134986446677/Rapport_2011_11.pdf
- Ulfstrand, A. (2002). *Platsen där jag bor*. Rapport 2002:25, Stockholms läns museum. Elektronisk, hämtad 2014-04-17:
http://www.stockholmslansmuseum.se/site_media/upload/pdf/2002/Jordbro.pdf
- Westholm, E. (2013). *Landsbygden som förnyelsens landskap*. Krönika för Jordbruksverket. Elektronisk, hämtad 2014-04-03:
<https://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/landsbygdsutveckling/gastkronkoren/gastkronikorforskare/2010/erikwestholm.4.735f31cc13f5705505e185c.ml>

BILAGA 1

Intervjuguide respondenter:

Bakgrund och vardag

Boende

Motiv, mål och mening

Skattungbyn, sociala och fysiska sammanhang

Landsbygd och stad

Naturen

Konsumtion

BILAGA 2

Intervjuguide informant:

Bakgrund

Skattungbyn, historia och nutid

Skattungbyn, sociala och fysiska sammanhang

Folkhögskolekursen, sociala och fysiska förutsättningar